

مطالعات معماری ایران

دوفصلنامه علمی دانشکده معماری و هنر، دانشگاه کاشان

سال دهم، شماره ۲۰، پاییز و زمستان ۱۴۰۰

- ◆ کاشی‌های هفت‌رنگ مزار در زیارتگاه‌های سلطان عتابخس و سلطان امیراحمد کاشان (سدهٔ دهم تا سیزدهم ه. ق)
  - محمدرضا غیاثیان / محمد مشهدی نوش آبادی
- ◆ بررسی آرایه‌های آجری خانه‌های تاریخی بهبهان در دورهٔ پهلوی
  - زینب مشهور
- ◆ مساجد جامع شهر کرمان؛ شناسایی و تبیین جایگاه شهری و تاریخی
  - ذات‌الله نیک‌زاد
- ◆ مقایسهٔ عملکرد حرارتی شگردهای اقلیمی درجه، کلک و خارخنه در دورهٔ گرم سال در مسکن بومی منطقهٔ سیستان
  - محمدعلی سرگزی / منصوره طاهباز / اکبر حاج ابراهیم زرگر
- ◆ سنجش عملکرد عناصر اقلیمی خانه‌های سنتی بافت تاریخی شیراز با رویکرد آسایش حرارتی؛ مورد پژوهی: ایوان
  - جمشید کریم‌زاده / جمال‌الدین مهدی‌نژاد درزی / باقر کریمی
- ◆ ارزیابی میزان خلاقیت و موفقیت تحصیلی دانشجویان معماری دانشگاه تهران از منظر ربع‌های چهارگانهٔ مغزی ند هرمان
  - فؤاد خرّمی / سید امیرسعید محمودی / مصطفی مختاباد
- ◆ تحلیل فناوری ساخت بنای سد تاریخی کریت طبس
  - امیرحسین صادق‌پور
- ◆ مطالعهٔ تطبیقی ریخت‌شناسی بافت شهری بیرجند از منظر تقاضای انرژی
  - مصطفی حسینی / محمود شکوهی / فرشاد نصراللهی
- ◆ مطالعهٔ تطبیقی لانهٔ مورخانه و مجموعهٔ زیرزمینی نوش‌آباد
  - بابک عالمی
- ◆ شاخص‌های به‌کارگیری ظرفیت میراث‌فرهنگی برای توسعهٔ پایدار اقتصاد محلی
  - سارا تیمورتاش / پیروز حناچی / محمدحسن طالبیان
- ◆ واکاوی مؤلفه‌های مؤثر بر طبقه‌بندی آثار میراث معماری بر اساس رویکردها و سیاست‌های حفاظت در کشورهای اروپا
  - ساشا ریاحی‌مقدم / محمدحسن طالبیان / اصغر محمدمرادی
- ◆ یک مدل نظری برای مطالعهٔ روابط همسایگی در محیط‌های مسکونی
  - رضا سرّعلی / شهرام پوردیهیمی

مطالعات معماری ایران

دوفصلنامه علمی دانشکده معماری و هنر، دانشگاه کاشان

سال دهم، شماره ۲۰، پاییز و زمستان ۱۴۰۰
صاحب امتیاز: دانشگاه کاشان
مدیر مسئول: دکتر علی عمرانی پور
سر دبیر: دکتر غلامحسین معماریان
مدیر داخلی: دکتر بابک عالمی

هیئت تحریریه (به ترتیب الفبا):
دکتر ایرج اعتصام، استاد دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات
دکتر عباس اکبری، دانشیار دانشگاه کاشان
دکتر حمیدرضا جیحانی، دانشیار دانشگاه کاشان
دکتر پیروز حناچی، استاد دانشگاه تهران
دکتر شاهین حیدری، استاد دانشگاه تهران
دکتر محمدصادق طاهر طلوع دل، دانشیار دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
دکتر علی عبد الرؤوف، استاد دانشگاه حمد بن خلیفه قطر
دکتر علی عمرانی پور، دانشیار دانشگاه کاشان
دکتر فاطمه کاتب، استاد دانشگاه الزهرا (س)
دکتر حسین کلانتری، استاد جهاد دانشگاهی
دکتر اصغر محمد مرادی، استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر غلامحسین معماریان، استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر محسن نیازی، استاد دانشگاه کاشان

درجه علمی پژوهشی دوفصلنامه مطالعات معماری ایران طی نامه شماره ۱۶۱۶۷۶ مورخ ۱۳۹۰/۰۸/۲۱ دبیرخانه کمیسیون نشریات علمی کشور، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ گردیده است.

پروانه انتشار این نشریه به شماره ۹۰/۲۳۰۳۰ مورخ ۹۱/۹/۷ از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی صادر شده است.

این نشریه حاصل همکاری مشترک علمی دانشگاه کاشان با دانشکده معماری دانشگاه تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه الزهرا (س)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه شهید رجایی و پژوهشکده فرهنگ، هنر و معماری جهاد دانشگاهی است.

نشریه مطالعات معماری ایران در پایگاه استنادی علوم کشورهای اسلامی (ISC)، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه مجلات تخصصی نور (noormags.ir)، پرتال جامع علوم انسانی (ensani.ir) و بانک اطلاعات نشریات کشور (magiran.com) نمایه می شود.

تصاویر بدون استناد در هر مقاله، متعلق به نویسنده آن مقاله است.

(نسخه الکترونیکی مقاله‌های این مجله، با تصاویر رنگی در تارنمای نشریه قابل دریافت است.)

عکس روی جلد: محمد موحذنزاد
شبهستان مسجد جامع اصفهان)
همکار اجرایی: نغمه اسدی چیمه
نشانی دفتر نشریه: کاشان، بلوار قطب رواندی، دانشگاه کاشان، دانشکده معماری و هنر، کدپستی: ۸۷۳۱۷-۵۳۱۵۳
رایانامه: j.ir.arch.s@gmail.com
ویراستار ادبی فارسی: معصومه عدالت پور
ویراستار انگلیسی: غزل نفیسه تابنده
دورنگار: ۰۳۱-۵۵۹۱۳۱۳۲
پایگاه اینترنتی: jias.kashanu.ac.ir

شاپا: ۰۶۳۵-۲۲۵۲

ناشر: مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (RICEST)

انتشارات: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۴۵۲
نمابر: ۰۷۱-۳۶۴۶۸۳۵۲

این نشریه در «ایران ژورنال» نظام نمایه‌سازی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (RICEST) به نشانی

http://ricest.ac.ir و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) به نشانی http://isc.gov.ir نمایه می‌شود.

دانشگاه تربیت مدرس

فهرست

- ۵ کاشی‌های هفت‌رنگ مزار در زیارتگاه‌های سلطان عطابخش و سلطان امیراحمد کاشان (سدهٔ دهم تا سیزدهم ه. ق)
محمدرضا غیاثیان / محمد مشهدی نوش‌آبادی
- ۲۷ بررسی آرایه‌های آجری خانه‌های تاریخی بهبهان در دورهٔ پهلوی
زینب مشهور
- ۴۹ مساجد جامع شهر کرمان؛ شناسایی و تبیین جایگاه شهری و تاریخی
ذات‌الله نیک‌زاد
- ۶۷ مقایسهٔ عملکرد حرارتی شگردهای اقلیمی درجه، کُلک و خارخَنه در دورهٔ گرم سال در مسکن بومی منطقهٔ سیستان
محمدعلی سرگزی / منصوره طاهباز / اکبر حاج ابراهیم زرگر
- ۸۹ سنجش عملکرد عناصر اقلیمی خانه‌های سنتی بافت تاریخی شیراز با رویکرد آسایش حرارتی؛ مورد پژوهی: ایوان
جمشید کریم‌زاده / جمال‌الدین مهدی‌نژاد درزی / باقر کریمی
- ۱۱۷ ارزیابی میزان خلاقیت و موفقیت تحصیلی دانشجویان معماری دانشگاه تهران از منظر ربع‌های چهارگانهٔ مغزی ند هرمان
فؤاد خرَمی / سید امیرسعید محمودی / مصطفی مختاباد
- ۱۳۵ تحلیل فناوری ساخت بنای سد تاریخی کُریت طبس
امیرحسین صادق‌پور
- ۱۵۳ مطالعهٔ تطبیقی ریخت‌شناختی بافت شهری بیرجند از منظر تقاضای انرژی
مصطفی حسینی / محمود شکوهی / فرشاد نصراللهی
- ۱۷۷ مطالعهٔ تطبیقی لانهٔ مور یانه و مجموعهٔ زیرزمینی نوش‌آباد
بابک عالمی
- ۱۹۵ شاخص‌های به‌کارگیری ظرفیت میراث‌فرهنگی برای توسعهٔ پایدار اقتصاد محلی
سارا تیمورتاش / پیروز حناچی / محمدحسن طالبیان
- ۲۱۳ واکاوی مؤلفه‌های مؤثر بر طبقه‌بندی آثار میراث معماری بر اساس رویکردها و سیاست‌های حفاظت در کشورهای اروپا
ساشا ریاحی‌مقدم / محمدحسن طالبیان / اصغر محمدمرادی
- ۲۳۹ یک مدل نظری برای مطالعهٔ روابط همسایگی در محیط‌های مسکونی
رضا سرّعلی / شهرام پوردیهیمی
- ۲۵۹ راهنمای تدوین و ارسال مقاله
بخش انگلیسی
- ۲۶۱

واکاوی مؤلفه‌های مؤثر بر طبقه‌بندی آثار میراث معماری بر اساس رویکردها و سیاست‌های حفاظت در کشورهای اروپا*

ساشا ریاحی مقدم**

محمدحسن طالبیان***

اصغر محمدمرادی****

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۵

علمی مروری

چکیده

مدیریت و اولویت‌بندی حفاظت از آثار میراث معماری در ایران با توجه به فراوانی و کمبود منابع مالی، یکی از چالش‌های اساسی است. از سال ۱۳۰۹ش و تصویب قانون حفظ آثار ملی و عتیقات تاکنون، میراث معماری هیچ‌گاه با رویکرد حفاظت مبتنی بر اهمیت آثار، به صورت علمی و در یک چهارچوب مدون داوری و سطح‌بندی نشده‌اند. این موضوع باعث شده اصولی جامع برای مدیریت یکپارچه، وحدت رویه در تصمیم‌گیری‌ها و اولویت‌بندی برای حفاظت از آثار نیز تدوین نشده باشد، در حالی که بیشتر کشورهای توسعه‌یافته یا در حال توسعه در این زمینه به چهارچوبی منطقی دست یافته‌اند. یکی از ابزارهای مدیریت حفاظت از میراث معماری در اروپا، طبقه‌بندی است. مطالعه و شناسایی نظام طبقه‌بندی در سیاست‌های کشورهای اروپایی به منظور دستیابی به یک الگوی کاربردی و تعمیم‌پذیر در سطح ملی، هدف اصلی این تحقیق است. اهداف و تأثیرگذاری مؤلفه‌ها بر سیستم طبقه‌بندی میراث معماری اروپا، پرسش اصلی این تحقیق است که برای یافتن آن از طریق سندپژوهی و مطالعات کتابخانه‌ای، داده‌های موجود شامل قوانین، سیاست‌ها و تجربیات کشورها گردآوری شده و با رویکردی کیفی و با روش توصیفی تفسیری و تطبیقی تحلیل شده است. با توجه به یافته‌های پژوهش، دستیابی به سازوکاری مدیریتی بر اساس یک سیستم منظم و سلسله‌مراتبی از طریق طبقه‌بندی به منظور ارتقای سیاست‌های حمایت از منابع میراث و بهره‌مندی مقامات در حفاظت از میراث معماری هدف اصلی طبقه‌بندی بوده است و بر این اساس آثار میراث معماری به سه سطح ملی، منطقه‌ای و محلی طبقه‌بندی شده‌اند. رویکرد و نحوه تصمیم‌گیری برای طبقه‌بندی، بر اساس نظر و مشورت صاحب‌نظران، متخصصان و مسئولان و با توجه به معیارها و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر این فرایند شامل منحصربه‌فرد بودن آثار، اهمیت آن‌ها، شایستگی برای حفاظت، مالکیت و ویژگی‌های تاریخی، معماری، هنری، علمی، زیباشناختی و اجتماعی تعیین می‌شود. سیستم طبقه‌بندی در کشورهای اروپایی به عنوان مؤلفه‌ای مهم در توسعه اقتصادی و بهبود زندگی مردم در نظر گرفته شده است.

کلیدواژه‌ها:

میراث معماری، طبقه‌بندی، حفاظت، اروپا.

* این مقاله برگرفته از رساله دوره دکتری نویسنده اول با عنوان اصول و سیاست‌های طبقه‌بندی میراث معماری در ایران است که در دانشکده معماری پردیس هنرهای زیبا دانشگاه تهران زیر نظر استادان راهنما دکتر محمدحسن طالبیان و دکتر اصغر محمدمرادی در حال انجام است.
** دانشجوی دکتری مرمت و احیای بناها و بافت‌های تاریخی، دانشکده معماری پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران
*** دانشیار، دانشکده معماری پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، نویسنده مسئول، mh.talebian@ut.ac.ir
**** استاد، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران

مطالعات معماری ایران

دو فصلنامه معماری ایرانی

شماره ۲۰ - پاییز و زمستان ۱۴۰۰

صفحات ۲۳۷-۲۱۳ ۲۱۳

پرسش‌های پژوهش

۱. طبقه‌بندی میراث معماری در کشورهای توسعه‌یافته اروپایی با چه اهدافی دنبال شده است؟
۲. چه مقوله‌هایی بر سیستم طبقه‌بندی میراث معماری اروپا مؤثر بوده است؟

مقدمه

دگرگونی‌های فکری در تعریف میراث معماری و تحول در فهم جامعه جهانی نسبت به اهمیت آن بر روند حفاظت و مدیریت آثار تأثیر فراوانی داشته است. با وجود گذشت بیش از یکصد سال از جریان مدرن فرهنگی ایران در زمینه حفاظت از میراث فرهنگی با تشکیل انجمن آثار ملی و تصویب قانون حفظ آثار ملی و عتیقات، تا به امروز اصولی برای طبقه‌بندی آثار میراث معماری ارائه نشده است^۱، درحالی‌که بیشتر کشورهای توسعه‌یافته یا در حال توسعه در این زمینه به چهارچوبی منطقی دست یافته‌اند. از چالش‌های اساسی حفاظت از میراث معماری در ایران که سبب شده چنین پژوهشی مورد نظر قرار گیرد، می‌توان به نبود مدیریت یکپارچه، وحدت رویه در تصمیم‌گیری‌ها و اولویت‌بندی برای حفاظت از آثار میراث معماری اشاره کرد.

این پژوهش از این‌رو دارای اهمیت است که به‌دلیل فراوانی و گستردگی آثار تاریخی ایران، در گذشته به حوزه نظری موضوع کمتر پرداخته شده است به طوری که از سال ۱۳۰۹ش و تصویب قانون حفظ آثار ملی و عتیقات تاکنون، میراث معماری از دیدگاه رویکردهای حفاظت مبتنی بر اهمیت آثار، هیچ‌گاه به‌صورت علمی و در یک چهارچوب نظری گردآوری و تجزیه و تحلیل نشده‌اند؛ بنابراین این پژوهش تلاش دارد تا با فهم و شناخت درباره مدیریت و حفاظت از میراث معماری، راه‌حلی مناسب برای این مسئله پیدا کند. دستیابی به مؤلفه‌های تأثیرگذار بر طبقه‌بندی آثار میراث معماری و رویکرد کشورهای اروپایی در سیاست‌های آن‌ها، به‌منظور دستیابی به یک الگوی برنامه‌ریزی هماهنگ، کاربردی و تعمیم‌پذیر در سطح ملی برای مدیریت حفاظت از آثار میراث معماری هدف اصلی این تحقیق خواهد بود. حدود و دامنه تحقیق، سیاست‌های حفاظت از میراث معماری کشورهای اروپایی را شامل می‌شود و میراث معماری بر اساس تعاریف بیان‌شده در کنوانسیون‌ها و منشورهای بین‌المللی، صرفاً «بناها» در نظر گرفته شده است و مجموعه‌ها شامل بافت‌های تاریخی شهری و روستایی و محوطه‌های باستان‌شناسی به‌طور مستقل مورد توجه نخواهد بود.

با توجه به کمبود پژوهش‌های مستقل در زمینه طبقه‌بندی میراث معماری در سطح ملی و بین‌المللی، در این پژوهش سعی شده است با استدلال قیاسی، سیاست‌ها و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر طبقه‌بندی میراث معماری بازخوانی شود. در روند این تحقیق از روش توصیفی-تفسیری و از مطالعه تطبیقی استفاده شده است. جهت‌گیری این پژوهش، بنیادی کاربردی است و با توجه به رویکرد کیفی، روش سندپژوهی و مطالعات کتابخانه‌ای مورد تأکید قرار گرفته است. در این روند با مرور، خوانش و واکاوی جامع اسناد معتبر، قوانین، رویدادها و تجربیات تاریخی، داده‌ها گردآوری و نظم‌دهی شده‌اند. روش داوری داده‌ها نیز کیفی است و ماهیت آن مبتنی بر مرور، توصیف و تفسیر رویکردهاست و بر تجربیات کشورهای توسعه‌یافته در زمینه سیاست‌ها و قوانین حفاظت از میراث فرهنگی تمرکز خواهد داشت. متغیرهای این تحقیق، متغیرهای کیفی در حوزه توصیف پدیده‌هاست و به دو دسته متغیرهای مستقل و وابسته تقسیم می‌شوند. طبقه‌بندی آثار میراث معماری متغیر مستقل و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر طبقه‌بندی و تفسیر آن‌ها به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. این تحقیق سعی دارد با بررسی و تفسیر رویکردها و سیاست‌های حفاظت از آثار میراث معماری در کشورهای اروپایی، مفاهیم حوزه نظری حفاظت و مدیریت آثار میراث معماری در ایران را توسعه بخشد و با فهم و تحلیل مقوله‌های مورد نظر، مسیر را برای دستیابی به اصولی منطقی و مدلی برای مدیریت و حفاظت بر پایه طبقه‌بندی آثار هموار کند.

پیشینه پژوهش

در زمینه طبقه‌بندی میراث فرهنگی و به‌ویژه آثار میراث معماری به‌طور مشخص، اسناد قابل ارجاع و مدون بسیار ناچیز است. البته منابع مختلفی درباره سیاست‌های برنامه‌ریزی، قوانین و دستورالعمل‌های مرتبط با حفاظت وجود دارد که در میان آن بحث‌ها می‌توان از رویکردهای موجود بهره جست. در سطح بین‌المللی سازمان فرهنگی، آموزشی سازمان ملل، یونسکو در یک نگاه کلی میراث را به دو دسته «فرهنگی» و «طبیعی» طبقه‌بندی کرده و در کنوانسیون حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان سال ۱۹۷۲ م نیز بر آن تأکید شده است. «میراث فرهنگی» مطابق دستورالعمل سازمان جهانی یونسکو به دو دسته اصلی «ملموس»^۲ و «ناملموس»^۳ طبقه‌بندی شده است (Kurniawan et al. 2011). میراث فرهنگی ملموس را می‌توان به این صورت دسته‌بندی کرد: الف. میراث فرهنگی منقول^۴؛ ب. میراث فرهنگی غیرمنقول^۵؛ ج. میراث فرهنگی زیر آب^۶ (Cosovic, Amelio, and Junuz 2019, 14).

برای دستیابی به سیاست‌های طبقه‌بندی آثار میراث معماری در مقیاس کوچک‌تر، اقدامات اجرایی و تجربه کشورهای در این زمینه مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفته است. با این هدف، قوانین اساسی و سیاست‌های ملی کشورها، قوانین برنامه‌ریزی کشور و منطقه، قوانین و مقررات دولت‌ها در خصوص حمایت و صیانت از میراث فرهنگی و دستورالعمل‌های منطقه‌ای همچون شورای اروپا گردآوری و تحلیل شده است. در منابع داخلی، کتاب تاریخ حفاظت معماری یوکیهلتو (۱۳۹۴) به موضوع تاریخ حفاظت و طبقه‌بندی آثار در کشورهای فرانسه، یونان و انگلستان اشاره شده است. مرادی و دیگران (۱۳۹۶) نیز در کتاب احیای بافت قدیم شهرها؛ ارائه راهبردها و ضوابط برای حفاظت و احیای بافت قدیم شهرهای ایران، در بخش بررسی تجارب حفاظت در کشورهای اروپایی، به موضوع فهرست‌برداری و طبقه‌بندی آثار در برخی از کشورهای بلژیک، فرانسه و به‌ویژه بریتانیا پرداخته است. در منابع خارجی نیز کتاب سیاست‌ها و قوانین حفاظت میراث^۷ مربوط به اتحادیه اروپا توسط رابرت پیکارد^۸ (۲۰۰۱) بسیار مفید و تأثیرگذار بوده است. در نسخه‌های دیجیتال نیز اصول و سیاست‌های طبقه‌بندی و لیست‌برداری آثار میراث معماری در بریتانیا که توسط مؤسسه «میراث انگلستان»^۹ انتشار یافته، مورد نظر قرار گرفته است.

شورای اروپا نیز یک سیستم یکپارچه اطلاعاتی به نام «هیرین»^{۱۰} راه‌اندازی کرده تا تغییرات قوانین و اقدامات در کشورهای اروپایی را ارزیابی کند و اطلاعات مربوط به میراث فرهنگی را به اشتراک بگذارد. این سیستم با ایجاد یک پایگاه داده از سیاست‌های میراث اروپا، بر روندها و چالش‌های فعلی دولت‌ها نظارت دارد و برای همکاری بین کشورها در راستای توسعه روش‌های همکاری در زمینه مدیریت و حفاظت از آثار میراث معماری تلاش می‌کند (Council of Europe 2021). این پایگاه داده مبنای مناسبی را برای بررسی جایگاه طبقه‌بندی میراث معماری در سیاست‌ها، قوانین و رویکردهای کشورهای اروپایی در این پژوهش فراهم کرده است.

۱. تعاریف و مفاهیم طبقه‌بندی میراث معماری

نظریه‌ها و تئوری‌های گذشته درباره حفاظت، بر انواع روش‌های خاص تأکید می‌کردند، ولی حفاظت و ارزیابی میراث فرهنگی را نباید فقط به‌شکل مجموعه‌ای دستورالعمل در نظر گرفت. امروزه مفهوم میراث فرهنگی ابعاد گسترده‌تری دارد؛ بنابراین راهبردهای خاص حفاظت با توجه به زمینه، ارزش و اهمیت آن‌ها تفاوت‌های زیادی با یکدیگر دارند (فیلدن و یوکیهلتو ۱۳۸۸، ۱۶). با وجود این، اصول کلی طبقه‌بندی می‌تواند به‌عنوان اساس تعیین شیوه مدیریت، رویکرد و اولویت حفاظت در نظر گرفته شود. توصیف میراث فرهنگی، ارزش‌های مرتبط با آن و سیاست‌گذاری برای حفاظت را یونسکو در اسناد بین‌المللی عمدتاً به‌صورت منشورها، معاهده‌ها و کنوانسیون‌ها به‌عنوان ابزار قانونی برای دولت‌ها ارائه می‌دهد (فیلدن و یوکیهلتو ۱۳۸۲، ۱۸). درباره موضوع طبقه‌بندی میراث معماری به‌طور مشخص و مستقل، کنوانسیون یا توصیه‌نامه‌ای از سوی نهادهای بین‌المللی ارائه نشده است. در حوزه تعاریف و مفاهیم نظری در این پژوهش می‌توان به منشور میراث معماری اروپا در آمستردام (۱۹۷۵)، قانون تطبیق قوانین و مقررات با الزامات حفاظت یکپارچه از میراث معماری اروپا (۱۹۷۶)، عهدنامه حفاظت از میراث معماری اروپا در گرانا (۱۹۸۵) و راهنمای

اجرایی کنوانسیون میراث جهانی (بازنگری ۲۰۱۷) توسط کمیته بین‌المللی حمایت از میراث جهانی فرهنگی و طبیعی در مرکز میراث جهانی یونسکو اشاره کرد.

سون هوآ (۲۰۱۰) اعتقاد دارد با توجه به اینکه راه‌اندازی سیستم طبقه‌بندی میراث، پایه و اساس تحقیق، حفاظت و مدیریت آثار میراث معماری است، پژوهش‌های بنیادی درباره میراث باید در زمینه تبیین مفاهیم، تعاریف و توسعه چهارچوب نظری طبقه‌بندی باشد (Hua 2010, 6957). طبقه‌بندی میراث با سه هدف حفاظت، مدیریت و استفاده بهتر از میراث فرهنگی انجام می‌شود. از این بین حفاظت اساسی‌ترین است، زیرا پس از حفاظت مناسب و اصولی، می‌توانیم کاربرد منطقی آن‌ها را در نظر بگیریم، درحالی‌که مدیریت ابزاری برای حفاظت و استفاده از میراث است (Hua 2010, 6959).

۱.۱.۱. حفاظت^{۱۱}

معنای حفاظت در لغت‌نامه آکسفورد ایمن نگه‌داشتن، محافظت از آسیب، تباهی یا زوال آمده است. در منشور بورا حفاظت به معنای تمام فرایندهای مراقبت و محافظت از یک مکان است تا اهمیت فرهنگی‌اش حفظ شود (یوکیلهتو ۱۳۹۴، ۴۱۱). حفاظت، فرایند مدیریت تغییر در نظام یک مکان ارزشمند است به‌گونه‌ای که به بهترین وجه ممکن ارزش‌های میراثی آن مکان را حفظ کند، درحالی‌که امکانات ممکن برای آشکارسازی یا تقویت آن ارزش‌ها برای نسل‌های حاضر و آینده شناخته شود (دروری و مکفرسون ۱۳۹۵).

۲.۱. میراث معماری^{۱۲}

بر اساس تعریف منشور میراث معماری اروپا (۱۹۷۵)، میراث معماری، بیان تاریخ است و به ما کمک می‌کند تا ارتباط گذشته با زندگی معاصر را درک کنیم؛ همچنین در بند سوم این منشور بیان شده میراث معماری، سرمایه‌ای غیرمنقول با ارزش‌های معنوی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی است. بر اساس بند اول این منشور، «میراث معماری اروپا، نه تنها از مهم‌ترین منومان‌ها تشکیل شده بلکه شامل گروهی از ساختمان‌ها و بناهای با اهمیت کمتر، در بافت قدیم شهرها و روستاهای خاص در بستر طبیعی و تاریخی نیز هست» (Council of Europe 1975, 2). با گذشت زمان، مفهوم میراث معماری، به تدریج از منومان‌ها و بناهای منحصر به فرد به سایر بناهای موجود تعمیم یافت (Hassler et al. 2004, 1). یک دهه پس از اعلام رسمی منشور میراث معماری اروپا در کنفرانس آمستردام (۱۹۷۵)، مفهوم و تعریف میراث معماری در عهدنامه حفاظت از میراث معماری اروپا (۱۹۸۵) شامل «همه بناها و ساختمان‌های شاخص از لحاظ تاریخی، باستان‌شناسی، هنری، علمی، اجتماعی و فنی شامل الحاقات و متعلقات آن‌ها» توسعه می‌یابد و تا به امروز به عنوان یک تعریف مورد توافق در سطح بین‌المللی مورد استفاده قرار گرفته است (Council of Europe 1985, 2). در بازنگری راهنمای اجرایی کنوانسیون میراث جهانی (۲۰۱۷) توسط کمیته بین‌المللی حمایت از میراث جهانی فرهنگی و طبیعی در مرکز میراث جهانی یونسکو نیز «میراث فرهنگی» شامل بناها، مجموعه‌ها و محوطه‌ها بیان شده است (UNESCO 2017, 18).

۳.۱. طبقه‌بندی^{۱۳}

«طبقه‌بندی» در معنای کلی، فرایند تشخیص، توزیع و ترتیب «چیزها» در گروه‌های مختلف است. تمام تعاریف جزئی‌تر آن نیز بر پایه معنای کلان آن شکل گرفته ولی بنا بر نوع فرایند یا سیستم طبقه‌بندی دارای الزام‌ها و محدودیت است؛ برای مثال برای یک طبقه‌بندی می‌توان از یک معیار خاص و در یک بازه زمانی مشخص استفاده کرد. هیورلاند^{۱۴} اعتقاد دارد اشیاء دارای ویژگی‌ها و مقادیر متفاوت هستند و طبقه‌بندی‌ها با در نظر گرفتن تفاوت ویژگی‌های مختلف و مقادیر آن‌ها انجام می‌شود (Hjørland 2017, 99). نحوه استفاده از معنا و کلمه‌های «طبقه‌بندی» و «دسته‌بندی» ریشه در فرهنگ، سنت‌ها و جوامع خاص دارد و از نظر علمی به سختی می‌توان آن‌ها را از هم جدا کرد (Mai 2011, 713): «هر طبقه‌بندی نسبی است، بدین معنا که هیچ‌یک نمی‌توانند نمایانگر ساختار واقعی دانش باشند. یک طبقه‌بندی فقط یک توضیح خاص از روابط در یک زمینه خاص است که در یک زمان مشخص، گروهی از افراد در مورد آن توافق کرده‌اند» (Idem 2004, 41). با توجه به نظریه‌های بیان شده در زمینه تعریف طبقه‌بندی، می‌توان گفت «طبقه‌بندی»

در جایگاه یک مفهوم جامع، به فرایند شناسایی، تشخیص و قرار دادن موجودیت‌ها بر مبنای معیارهای تعیین شده در بازه زمانی مشخص در گروه‌های مختلف تعریف می‌شود. طبقه‌بندی میراث معماری با اهداف مشخص و معیارهای مبتنی بر مفاهیم، ویژگی‌ها و باورهای تجربی تعیین می‌شود و بر اساس خرد جمعی مورد مذاکره و توافق قرار می‌گیرند. «مؤسسه تحقیقاتی گتی» طبقه‌بندی را این‌گونه تعریف می‌کند: «قرار دادن یک اثر هنری یا معماری در یک نظام طبقه‌بندی که گروه‌ها و آثار دیگر را بر اساس ویژگی‌ها و خصوصیات مشابه‌ای در کنار هم قرار می‌دهد.» نظام طبقه‌بندی در میراث معماری ممکن است بر مبنای سلسله‌مراتب، نوع‌شناسی یا گروه‌بندی ایجاد شود و بر اساس معیارهای دوره تاریخی، محدوده جغرافیایی، عملکرد، کارکردهای اجتماعی و بستر قرارگیری اثر مورد قضاوت قرار گیرد و ترتیب داده شود (Harpring, 2019, 12).

۱.۴. اهمیت فرهنگی^{۱۵}

این واژه در منشور بورا به‌منزله ارزش‌های زیباشناختی، تاریخی، علمی، اجتماعی یا معنوی برای نسل‌های گذشته، حال و آینده اشاره می‌کند (یوکیلهتو ۱۳۹۴، ۴۱۱). اهمیت معنایی میراث، بخشی مهم از ویژگی‌های ذاتی است که در تداوم حافظه مکان و جامعه نقشی مهم ایفا می‌کند. در منابع متعدد، بر نقش مفهوم اهمیت معنایی در ارتباط با مقوله حفاظت تأکید شده و مفهوم اهمیت مکان را مرتبط با مفاهیم اصالت و یکپارچگی دانسته و آن را معیار کلیدی در حوزه حفاظت معرفی کرده‌اند (فدایی‌نژاد، عشرتی، و حناچی ۱۳۹۷، ۱۱۷). اهمیت آثار میراث معماری ممکن است در بستر زمان و با توجه به تحول در درک آن و دستیابی به اطلاعات جدید تغییر کند.

۲. مطالعات و بررسی‌ها؛ طبقه‌بندی آثار میراث معماری در کشورهای اروپا

۱.۲. فرانسه

حدود سیصد سال پیش دولت فرانسه، اولین قوانین را در زمینه حفاظت، فهرست‌برداری، طبقه‌بندی، آموزش عامه و مجازات صادر کرده است. در نتیجه، انقلاب فرانسه اموال کلیساها، فئودال‌ها و فرمانرواها، ملی اعلام شدند و ملت را مسئول نگهداری و حمایت از آن‌ها کردند و برای حمایت و تهیه فهرست از یادمان‌ها به شهرداری‌ها و دیگر ادارات دولتی فرانسه دستور داده شد تا برای پاسداری از آن‌ها افرادی را به کار گیرند. در سال ۱۷۹۳م، سندی به تصویب رسید که بر اساس آن فهرستی از همه آثار موجود در تمام جمهوری فرانسه که برای تأمین مقاصد علمی، هنری و آموزشی که توسط «کمیسیون آثار تاریخی» مفید تشخیص داده شده‌اند، تهیه و حفاظت از آن‌ها تضمین شود (یوکیلهتو ۱۳۹۴، ۱۰۶ و ۱۰۷). در آن سال‌ها در فرانسه، میراث به‌مثابه عنصری بود که طیف گسترده از روشنگری بشریت شامل علوم طبیعی، هنر و معماری را در بر می‌گرفته است که طبقه‌بندی آن‌ها باید بر اساس معیارها و با زبانی یکسان صورت می‌گرفت، زیرا تمامی بخش‌های گوناگون فعالیت‌های ذهنی بشر، به هم مربوط هستند و هرچیز باید بسته به حوزه فعالیت و محل آن طبقه‌بندی می‌شد. «برای نمونه در حوزه معماری، باید یادمان‌های تاریخی را در نواحی مختلف کشور به‌گونه‌ای فهرست می‌کردند که قدمت، موقعیت مکانی، نوع ساخت و تزیینات، استحکام سازه‌ای، میزان نیاز به تعمیر و نوع استفاده از آن را تعیین کند» (همان، ۱۰۸).

رابرت پیکارد (۲۰۰۱) نیز در کتاب سیاست‌ها و قوانین حفاظت میراث درباره کشور فرانسه آورده است: در فرانسه امروزی، پاسداری از میراث غیرمنقول و مصنوع شامل حفاظت از بقایای باستان‌شناسی، آثار منفرد یا مجموعه بناها، محوطه‌های مصنوع (دارای بنا یا فاقد آن) مانند باغ‌ها و پارک‌ها و کل مناطق شهری، شهرهای کوچک و روستاها می‌شود. «قانون ۳۱ دسامبر ۱۹۱۳م در مورد حفاظت بناهای تاریخی»^{۱۶} که چند مرتبه اصلاح شده، پایه‌های یک نظام حفاظتی را بنا نهاد که کماکان معتبر است. این قانون برای حفاظت و پاسداری از میراث معماری و اشیای منقول وابسته به آن تهیه شده است. قانون دو سطح از صیانت شامل «طبقه‌بندی» و «لیست متمم آثار تاریخی» تعریف می‌کند. بر اساس این قانون، ابتدا فقط از املاکی پاسداری می‌شد که جامعه به‌واسطه دلایل هنری و تاریخی مایل به حفاظت از آن‌ها بودند. سپس به تدریج این قانون به آثاری با جذابیت‌های قوم‌شناسی، علمی و فنی تعمیم یافت.

امروزه برای انتخاب آثار، معیارهایی چون کیفیت، زیبایی‌شناسی، نادر بودن، نمونه‌هایی از یک سبک خاص یا روش ساخت یا اهمیت تاریخی مطرح هستند. قانون برای حفاظت، محدودیتی در خصوص نوع ساختمان یا قدمت آن قائل نیست؛ این مسئله باعث می‌شود انواع مختلف آثار فارغ از ماهیت و قدمت تحت پوشش قرار گیرند از جمله غارهای پیش از تاریخ، محوطه‌های باستان‌شناسی، کلیساها، قلعه‌ها، ساختمان‌های عمومی، خانه‌های شخصی، ابنیه زراعی، کارخانه‌ها، ابنیه تفریحی، پارک‌ها، باغ‌ها و امثال آن. در حال حاضر حدود ۴۰ هزار ساختمان در فرانسه تحت پوشش قوانین حفاظت از آثار تاریخی قرار دارند که از این تعداد، ۱۵ هزار عدد در لیست آثار طبقه‌بندی شده و ۲۵ هزار عدد باقی‌مانده در لیست متمم آمده‌اند. حدود نیمی از این بناها در اختیار دولت هستند و غالباً به جوامع محلی متعلق‌اند و نیمی به مالکان شخصی تعلق دارند. هر ساله حدود ۷۰۰ بنا به آثار تحت حفاظت افزوده می‌شود. شاید این تعداد در مقایسه با سایر کشورهای اندک به نظر آید اما باید به خاطر داشت که بناها تحت نظام حمایتی فرانسه قادر به دریافت یارانه‌های دولتی و استفاده از معافیت‌های مالیاتی هستند و به همین خاطر، تلاش می‌شود تعداد آن‌ها به صورت کنترل شده افزایش یابد.

مقامات مسئول حفاظت در مرحله اول روی ساختمان‌های قرون وسطا متمرکز شدند و سپس به تدریج توجه خود را بیشتر و بیشتر به دوره‌های متأخر معطوف کردند. از دهه ۱۹۷۰م، به بعد مقامات به ساختمان‌های قرون نوزدهم و بیستم و میراث صنعتی علاقه نشان دادند. پس از تصویب قانون ۲۵ فوریه ۱۹۴۳م که دامنه اقدامات حفاظتی را به شکلی نظام‌مند به محیط اطراف بنا و بناهای موجود در لیست متمم آثار تسری داد، نگاه جامع‌تری به حفاظت میراثی ایجاد شد (Pickard 2001, 93-95).

۲.۲ یونان

در سال ۱۸۳۴م در یونان قانونی نسبتاً جامع درباره حمایت از یادمان‌های تاریخی جاری شد که از آن به بعد به عنوان یک اصل مورد استناد قرار گرفت: «تمامی آثار تاریخی در یونان که حاصل کار نیاکان مردم یونان هستند، به عنوان اموال ملی همه یونانیان قلمداد می‌شوند؛ آثاری که متعلق به دوران متقدم مسیحیت و یا قرون میانه هستند نیز از این قانون معاف نخواهند بود» (یوکیلهتو ۱۳۹۴، ۱۲۹ و ۱۳۰). با این قانون، یونان به عنوان یکی از پیشروترین سرزمین‌ها در اروپا در مقوله حفاظت مطرح شد. در همان سال، لئو فون کلنزه^{۱۸} توصیه‌هایی را برای حفاظت و مرمت یادمان‌های باستانی به دولت پیشنهاد داد که مورد موافقت قرار گرفت. او فهرستی از ۳۰ محوطه نیازمند حمایت در آتن تهیه کرد که افزون بر اکروپولیس، مکان‌های دیگری همچون آگورا، تیسون، دروازه هادریان و معبد زئوس را در بر می‌گرفت. فهرست مزبور همچنین محوطه‌های دارای شهرت کمتر اما به واقع با اهمیت را در بر می‌گرفت که آن‌ها را با عبارت‌های «ویرانه باستانی» یا «باقی‌مانده احتمالی یادمان‌ها» توصیف کرده است. وی همچنین به کلیساهای کوچک بیزانتین که به دلیل توسعه مدرن در معرض خطر و تهدید قرار داشتند، علاقه خاصی داشت (همان، ۱۳۲ و ۱۳۱).

قانون اساسی «درباره حفاظت از آثار باستانی و میراث فرهنگی»^{۱۸} (۲۰۰۲) یک سیستم جامع و مفصل در مورد بناهای تاریخی، آثار منقول و غیرمنقول و میراث ناملموس ارائه می‌دهد. مالکیت دولتی بناهای تاریخی مربوط به قبل از سال ۱۸۳۰م و طبقه‌بندی آثار میراث معماری دارای اهمیت، اصول اصلی و ابزارهای اجرای این قانون است. یکی از اهداف این قانون، تقویت و تلفیق میراث در زندگی اجتماعی معاصر و آموزش و بهره‌مندی زیبایی‌شناختی و آگاهی عمومی از میراث فرهنگی است. در این قانون به کاربری زمین، سیاست‌های توسعه فضاهای مسکونی و فعالیت‌های زیرساختی در برنامه‌های زیست‌محیطی و برنامه‌ریزی شهری برای «مناطق حساس تاریخی»^{۱۹}، توجه ویژه‌ای شده است. «همچنین این قانون به صراحت هرگونه اقدام در یک اثر تاریخی منقول یا غیرمنقول را که به طور مستقیم یا غیرمستقیم منجر به تخریب، آسیب، آلودگی یا تغییر شکل آن شود ممنوع کرده است.» در ماده ۶ بخش اول از فصل دوم قانون در مورد حفاظت از آثار باستانی و میراث فرهنگی یونان سال ۲۰۰۲م به طور خاص به موضوع تعیین طبقه‌بندی بناهای تاریخی غیرمنقول پرداخته شده است. در این بخش آثار میراث معماری در یونان به سه گروه زیر طبقه‌بندی شده‌اند:

۱. آثار فرهنگی تا قبل از سال ۱۸۳۰م؛

۲. آثار فرهنگی و بناهای یادمانی با بیش از یکصد سال قدمت که بر اساس ویژگی‌ها و اهمیت معماری، شهرسازی،

اجتماعی، فنی، علمی، هنری، صنعتی و تاریخی طبقه‌بندی می‌شوند؛
۳. آثار فرهنگی با قدمت کمتر از یکصد سال که بر اساس ویژگی‌ها و اهمیت معماری، شهرسازی، اجتماعی، فنی، علمی، هنری، صنعتی و تاریخی طبقه‌بندی می‌شوند (Greece. Law No. 3028/2002).
با توجه به نیاز به حفاظت ویژه از سایت‌های باستانی و بناهای تاریخی یونان، محدوده این مکان‌ها، تعیین و در دو سطح طبقه‌بندی می‌شود. اول مناطق شامل محدوده‌های کاملاً حفاظت‌شده بدون هیچ‌گونه امکان ساخت‌وساز و دوم مناطق شامل محدوده‌هایی با محدودیت‌های خاص در زمینه کاربری، نحوه استفاده از زمین، ساخت‌وساز و سایر فعالیت‌ها (Council of Europe 2018a).

۳.۲. آلمان

در حال حاضر، حدود یک میلیون آثار میراث معماری شامل محوطه باستانی، سکونتگاه تاریخی، کلیساها، خانه‌های کشاورزان و کارگران، قلعه‌ها و کاخ‌ها، پارک‌ها و باغ‌ها، ساختمان‌های صنعتی و اداری در آلمان لیست‌برداری و دسته‌بندی شده‌اند. این آثار شاهد گذشته و همچنین عناصر منحصر به فرد امروز هستند. محافظت و مراقبت از آن‌ها وظیفه‌ای عمومی است برای کل جامعه و در آن بسیاری از شهروندان به‌طور فعال مشارکت می‌کنند. دولت فدرال آلمان و ۱۶ ایالت آن موسوم به «لوندرا»^{۲۰}، از طریق برنامه‌های تشویقی مالی و مالیاتی به‌عنوان ابزاری برای حفاظت از آثار تاریخی، سیاست حمایتی خود را دنبال می‌کند (Council of Europe 2018b). در هریک از ایالت‌های فدرال آلمان، دفترهای منطقه‌ای به‌عنوان مراکز تخصصی در زمینه کنترل طرح‌های عمومی، نظارت بر پروژه‌های عمرانی، نگهداری و حفاظت، با حضور مقامات محلی و شهرداری‌ها فعالیت می‌کنند. ساختار سازمان‌دهی میراث فرهنگی، سلسله‌مراتب و تعیین محدوده تصمیم‌گیری درباره بناهای تاریخی در هر منطقه بر اساس تشخیص بالاترین مقام در دولت فدرال یا مجلس سنا و بر اساس طبقه‌بندی آثار در راستای اجرای اصل قانون مشخص می‌شود (Ringbeck 2017).

۴.۲. اسپانیا

قانون (۱۹۸۵) میراث تاریخی اسپانیا را در سه سطح طبقه‌بندی می‌کند:

۱. آثار متعلق به سطح اول از بیشترین درجه حفاظت برای آثار منقول و غیرمنقول برخوردارند و در زمره آثار منحصر به فرد و واجد ارزش فرهنگی در سطح ملی و بین‌المللی قرار می‌گیرند. پرونده آثار این سطح، باید در فهرست ثبت عمومی آثار نیز قرار گیرد؛
۲. سطح دوم حفاظت به آثار با اهمیت بالا تعلق دارد که این آثار نیز باید به‌عنوان آثار ارزشمند اعلام شوند و پرونده آن‌ها نیز در فهرست ثبت عمومی آثار واجد ارزش فرهنگی درج شود؛
۳. سومین سطح شامل همه آثار متعلق به میراث تاریخی اسپانیا می‌شود. نام این آثار در هیچ فهرستی درج نمی‌شود اما قوانین برخی مناطق خودمختار نوعی فهرست‌برداری برای ثبت این آثار تدارک دیده‌اند (Spanish Historical Heritage Law 16/1985).

قانون میراث فرهنگی در «کاتالونیا» نیز شامل همین سه سطح حفاظت می‌شود. دفتری برای ثبت اموال فرهنگی واجد ارزش‌های ملی تأسیس شد تا آثار ارزشمند فرهنگی ثبت شوند. همچنین در مقررات فهرست‌برداری میراث فرهنگی علاوه بر آثار مذکور، آثاری که شرایط ارزشمند بودن در مقیاس ملی را احراز نکرده‌اند نیز ثبت شوند. نوآوری قوانین این منطقه، تهیه فهرستی موسوم به لیست کاتالونیا بود که اشیای ثبت‌شده و دسته‌بندی‌شده و همه اقلامی که شایسته حفاظت هستند ثبت می‌شوند (Pickard 2001, 275-276).

۵.۲. پرتغال

اولین تعریف قانونی از یک بنای میراث ملی در کشور پرتغال در تاریخ ۲۷ فوریه ۱۸۹۴م رخ داد و با آغاز قرن بیستم میلادی و در ۲۴ اکتبر سال ۱۹۰۱م در قالب فرمان «شورای آثار ملی»^{۲۱} یک اقدام و دستور جدی برای طبقه‌بندی آثار میراث ملی صادر شد (Lopes 2015, 25). طبقه‌بندی میراث معماری در کشور پرتغال با قوانین دقیق در راستای حفاظت از دارایی‌های فرهنگی بر اساس لیست‌برداری میراث شامل طبیعی و دست‌ساخت بشر، ملموس و غیرملموس

و بر مبنای معیارها و ویژگی‌های فرهنگی، زیبایی‌شناسی، اجتماعی، فنی و ماهیت علمی انجام شده است. آن‌ها ساختمان‌ها و بناها را به شش گروه تقسیم کردند: ۱. بناهای دارای ویژگی‌های هنری؛ ۲. بناهایی که در تاریخ هنر تأثیر داشته‌اند؛ ۳. بناها و تاق‌های یادبود دارای قدمت؛ ۴. بناهای نظامی؛ ۵. تندیس‌ها؛ ۶. آثار باستانی قبل از تاریخ این نخستین فرایند یکنواخت و منظم بود که آثار میراث معماری را به‌عنوان گنجینه‌های مهم ملی که نیاز به حمایت دارند، تعریف می‌کرد (Ibid, 21). در هفتم مارس ۱۹۳۲م، دولت پرتغال قانون ۹۸۵/۲۰ را دربارهٔ حفاظت بر اساس ارزش هنری، تاریخی یا باستان‌شناسی آثار صادر کرد و بین آثار ملی و آثار دارای ویژگی‌های عمومی تمایز قائل شد و در نتیجه ضرورت گسترش مفهوم میراث‌فرهنگی را به وجود آورد (Idem 1994, 9). با توجه به ارزش نسبی آثار میراث معماری، این بناها می‌توانند یکی از چندین طبقه‌بندی را به دست آورند که عبارت‌اند از: آثار سطح ملی، آثار دارای ویژگی‌های عمومی در سطح منطقه‌ای، محلی یا شهرداری‌ها. طبقه‌بندی بر اساس معیارها و ویژگی‌های میراث‌فرهنگی طبق قانون مصوب ۸ سپتامبر سال ۲۰۰۱م در راستای مبانی سیاست دولت برای ارتقا و حمایت از میراث‌فرهنگی ایجاد شده و شامل موارد زیر است:

- هنگامی که یک دارایی به‌طور کامل یا بخشی از آن برای ملت از ارزش فرهنگی قابل توجهی برخوردار باشد، جزو آثار ملی طبقه‌بندی می‌شود که طبق قانون، نابودی یا تخریب آن منجر به ضرر جبران‌ناپذیر فرهنگی خواهد شد.
- هنگامی که یک دارایی با مالکیت خصوصی از ارزش‌های فرهنگی در سطح ملی برخوردار باشد اما برای دولت حفاظت از آثار ملی در اولویت باشد، جزو آثار با منافع عمومی طبقه‌بندی خواهد شد و در صورت ضرر و زیان آن‌ها، می‌تواند خسارت جدی یا جبران‌ناپذیری به میراث‌فرهنگی وارد کند.

- هنگامی که یک دارایی به‌طور کامل یا بخشی از آن برای یک منطقه با محلهٔ خاص (یک شهرداری معین) از ارزش فرهنگی برخوردار باشد و مورد حمایت آن باشد، جزو آثار بخش شهرداری‌ها طبقه‌بندی می‌شود که طبق قانون، طبقه‌بندی اموال منقول مورد نظر شهرداری‌ها، فقط با رضایت صاحبان آن‌ها امکان‌پذیر است (Law No. 107/2001).

۶.۲. بلژیک

شبههٔ میراث‌فرهنگی شورای اروپا، دربارهٔ سیاست‌های میراث‌فرهنگی در بلژیک آورده است: «این کشور فدرال از سه جامعه و سه منطقه تشکیل شده و یک نوع قانون‌گذاری مختلف به‌صورت هم‌زمان در آن مورد استفاده قرار می‌گیرد. به‌طور خلاصه می‌توان گفت عملکردهای مهم حاکمیتی مانند دفاع و برقراری عدالت را دولت به عهده دارد. ایالت‌ها نیز امور مربوط به عموم، مانند آموزش و پرورش را مدیریت می‌کنند و مقامات محلی، مسئولیت امور مربوط به قلمرو مناطق، مانند برنامه‌ریزی مکانی و مدیریت راه‌ها و آبراه‌ها را بر عهده دارند. میراث معماری شامل بناها، اماکن، مجموعه‌های معماری و باستان‌شناسی توسط مناطق اداره می‌شود و میراث منقول و ناملموس مانند موزه‌ها، اسناد و غیره توسط جامعه اداره می‌شود» (Council of Europe 2018c). در بین سه منطقهٔ بلژیک، منطقهٔ والون دارای یک نظام صیانتی مؤثر و سازگار با معاهدات اروپایی است. مصوبهٔ والون^{۳۲} (۱۹۹۱) مطابق با معاهدات میراث معماری گرانادا و میراث باستان‌شناسی مالتا، میراث‌فرهنگی غیرمنقول را در چهار گروه بناهای یادمانی شامل ساخته‌های معماری و پیکره‌ها، مجموعه ساختمان‌ها، سایت‌ها و محوطه‌های باستان‌شناسی طبقه‌بندی می‌کند. معیارهای انتخاب برای تعیین ارزش‌های میراثی بر اساس معاهدهٔ گرانادا شامل معیارهای تاریخی، باستان‌شناسی، علمی، هنری، اجتماعی و فنی می‌باشد و معیار منظر مکمل این فهرست است. البته در عمل، درک معیارها به‌سختی صورت می‌گیرد و از آنجا که هر بنا می‌تواند حداقل یکی از معیارها را داشته باشد، باید جنبه‌های کیفی و منحصربه‌فرد بودن آن‌ها را در نظر بگیریم. علاوه بر این مقبولیت یک سبک خاص، نظر شخص مسئول در تشخیص معیارها که ناشی از ویژگی‌های فردی، سلیقه و نوع آموزش وی است، تا حدودی بر انتخاب و وزن‌دهی به معیارهای مختلف تأثیر دارند. بنابراین برای برقراری سیاست یکپارچه و یکسان در این زمینه باید یک همکاری همیشگی بین صاحب‌نظران این حوزه برای جلوگیری از تفسیرهای متفاوت ایجاد شود. حفاظت و پاسداری از میراث معماری در بلژیک به سه شیوهٔ لیست‌برداری، صیانت و ثبت انجام می‌شود. لیست‌برداری از سال ۱۹۶۶م شروع شده و با توجه به غنای

اطلاعات ثبت شده، آن را به ابزاری مهم برای صیانت از این آثار و مبنای تعیین سیاست‌ها برای حفاظت یکپارچه، برنامه‌ریزی و توسعه تبدیل کرده است. هم‌زمان با لیست‌برداری بنیادی، بر اساس معیارها، لیست‌های تفصیلی‌تر به‌عنوان راهنمای طبقه‌بندی آثار نیز تهیه می‌شود. شاخص‌ترین آثار که واجد ارزش بین‌المللی و منطقه‌ای هستند، ثبت می‌شوند و مورد حمایت‌های قانونی قرار می‌گیرند. این آثار تحت حمایت ویژه‌اند و از حق دریافت وام‌های منطقه‌ای متناسب با شرایط موجود به مقدار بیش از ۹۵ درصد کل هزینه‌های مرمت برخوردارند (Pickard 2001, 14-18). طبقه‌بندی به‌عنوان ابزاری برای ارتقای دانش، باعث ایجاد یک سلسله‌مراتب برای دستیابی به مدیریت یکپارچه‌تر و تأثیرگذار بر روند حفاظت آثار خواهد شد. بر اساس پیاده‌سازی داده‌های فهرست‌برداری در منطقه والون بلژیک، میراث معماری به چهار گروه تقسیم می‌شوند:

- آثاری که برای دارا بودن ارزش‌های منحصربه‌فرد و استثنایی ثبت شده‌اند؛

- آثاری که لیست‌برداری و مستندسازی شده‌اند؛

- آثار دارای ارزش صیانت و حراست؛

- آثاری که صرفاً فهرست‌برداری شده‌اند (Ibid, 22).

۷.۲. جمهوری چک

حمایت از بناهای تاریخی و میراث‌فرهنگی ملموس در جمهوری چک، با هدف محافظت، تثبیت وضع موجود، بهبود و انتقال به آیندگان توسط نهادهای مدیریت عمومی و همچنین طیف وسیعی از جامعه، صاحبان بناهای فرهنگی و صاحبان املاک و مستغلات واقع در مناطق تحت حفاظت صورت می‌گیرد. طبق قانون مربوط به حفاظت از بناهای تاریخی (۱۹۸۷) و اصلاحات بعدی آن، مجموعه‌ای نفیس و منحصربه‌فرد از مهم‌ترین آثار میراث معماری لیست شده و از حفاظت بیشتری برخوردارند (Act No. 20/1987). اولویت‌های ملی مربوط به حفاظت از میراث معماری در جمهوری چک شامل موارد زیر است:

- تهیه قانون جدید در مورد وضعیت حفظ آثار و حفاظت از میراث باستان‌شناسی؛

- به‌روزرسانی و دیجیتال کردن فهرست آثار فرهنگی؛

- تعامل و ایجاد همکاری با وزارت کشور در بازرسی‌های پیشگیرانه دوره‌ای از سیستم‌های امنیتی در اماکن تاریخی و یادمانی؛

- مشارکت فعال در اجرای کنوانسیون منظر فرهنگی اروپا؛

- ترویج و تشویق به‌کارگیری علوم میراث‌فرهنگی در سیستم مدارس ابتدایی و متوسطه (Council of Europe, 2018d).

طبقه‌بندی آثار میراث‌فرهنگی بر اساس ارزش آن‌ها، در رژیم کمونیستی جمهوری چک، عواقب ناخوشایندی داشت و پس از سال ۱۹۸۹م لغو شد. فقط گروه «آثار فرهنگی ملی» شامل ۱۳۴ اثر دارای ارزش‌های برجسته و منحصربه‌فرد که توسط دولت جمهوری چک واجد اهمیت ملی اعلام شدند، مورد حفاظت قرار گرفتند. سطح افزایش یافته پاسداری از آن‌ها و جنبه تخصصی محافظت از آن‌ها، مستقیماً بر عهده وزارت فرهنگ مؤسسه دولتی مرکزی حفاظت از میراث‌فرهنگی نهاده شده است (Pickard 2001, 48).

سیستم حفاظت از آثار ملی بر پایه عدم تمرکز وظایف و فعالیت‌های دولتی در سطح ملی و تفویض اختیارات اجرایی حفاظت از بناهای تاریخی به نهادهای مختلف در سطح منطقه‌ای، شهرداری‌ها و مقامات محلی استوار است. ۲۰۵ شهرداری در جمهوری چک با هماهنگی «مؤسسه میراث ملی»^{۳۳} و زیر نظر وزارت فرهنگ، امور مربوط به اداره و نگهداری و توسعه مفاهیم حفاظت از بناهای تاریخی، شناسایی و اعلام املاک به‌عنوان آثار فرهنگی و تدوین برنامه‌های کمک مالی را برای صاحبان آثار تاریخی بر عهده دارند. همچنین این شهرداری‌ها موظف‌اند به‌صورت رایگان به صاحبان بناهای تاریخی و نواحی تحت حفاظت خود مشاوره تخصصی و رایگان در زمینه روش و دستورالعمل‌های حفاظت ارائه دهند (Council of Europe 2018d).

۲.۸. دانمارک

در این کشور ابتدا فقط ساختمان‌های تاریخی و دارای ارزش معماری کلاسیک برای حفاظت به جامعه معرفی می‌شد تا اینکه قانون حفاظت از بناها در سال ۱۹۱۸م تصویب شد. بر اساس این قانون وظیفه جامعه است که از ارزشمندترین گنجینه‌های معماری حمایت کند و همچنین منافع جامعه را مهم‌تر از منافع شخصی بداند. در ابتدا تلاش برای حفاظت از میراث ساخته‌شده از طریق این قانون، مختص بناهای آسیب‌پذیر و نفیس بدون توجه به نوع مالکیت آن‌ها بود. برای به رسمیت شناختن بناهای بزرگ و مدرن قرن بیستم، بر اساس این قانون، معیار قدمت برای شمول از ۱۰۰ سال به ۵۰ سال تغییر یافت و ساختمان‌های جدیدتر نیز لیست‌برداری شدند؛ بنابراین از مفهوم «بناهای فهرست‌شده» با قدمت حداقل ۵۰ سال و یک سطح پایین‌تر با عنوان «بناهای واجد ارزش حفاظت» استفاده شد که اغلب در خصوص سازوکارهای برنامه‌ریزی محلی به کار می‌رود. مسئولیت حفاظت از آثار میراث معماری در مالکیت وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی بر عهده خود این نهادهاست؛ با این حال، یک طرح طبقه‌بندی برای این ساختمان‌ها توسط «آژانس کاخ‌ها و املاک وزارت مسکن و شهرسازی» تهیه شده است که در آن حدود مداخله باید به آژانس ارسال شود و مجوز دریافت کند. مسئولیت نگهداری از باغ‌ها و کاخ‌های سلطنتی آژانس ملی جنگل و طبیعت است. اینیه ثبتی با مالکیت عمومی در مراتب بالای این دسته‌بندی قرار دارند. نقشه هرگونه تعمیر و مداخله در این ساختمان‌ها باید به آژانس که عهده‌دار صیانت از بناهاست، ارسال شود. «قانون بناهای فهرست‌شده و حفاظت از ساختمان‌ها و محیط‌های تاریخی»^{۳۳} در ۱۳ نوامبر ۱۹۹۷ به تصویب رسید. هدف قانون حفاظت از بناهای قدیمی با ارزش ویژه معماری، فرهنگی، تاریخی یا زیست‌محیطی است و مفهوم «بناهای واجد ارزش حفاظت» را در برنامه‌ها و طرح‌های شهری، در معنای وسیع‌تر مشخص می‌کند (Pickard 2001, 75-76).

فرایند شناسایی آثار میراث معماری که برای حفاظت در نظر گرفته شده بود، ابتدا توسط موزه ملی انجام شد. بررسی بر روی اینیه سنتی روستایی، خانه‌های شهری و املاک بزرگ در سراسر کشور انجام شد. در دهه‌های اول ساختمان‌ها برای حفاظت بر این مینا فهرست شدند. این روش در سال‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰م توسعه و ادامه یافت. به همین ترتیب، فهرستی از ساختمان‌های معمولی مانند ایستگاه‌های راه‌آهن یا کارمندان خاص پدید آمد (Ibid, 78).

۲.۹. جمهوری اسلواکی

طبق گزارش شبکه میراث فرهنگی شورای اروپا (۲۰۱۸)، آثار و مکان‌های تاریخی، نشانه‌ای از میراث تاریخی، معنوی و مادی جمهوری اسلواکی و منبع هویت، آموزش، آگاهی تاریخی و میهن‌پرستی شهروندان این کشور است. سیاست‌های میراث تاریخی در اسلواکی ابزاری برای تاب‌آوری اجتماعی، وحدت مدنی و تفاهم بین گروه‌های قومی و مذهبی هستند. اسلواکی آثار فرهنگی خود را در سه گروه ساختمان‌های تاریخی یا میراث معماری، مناظر فرهنگی و محوطه‌های باستان‌شناسی طبقه‌بندی کرده است. این داری‌های بالارزش فرهنگی، مؤلفه مهم توسعه اقتصادی این کشور به حساب می‌آیند؛ بنابراین حفاظت و استفاده مناسب از آن‌ها به بهبود کیفیت زندگی کمک می‌کند، اشتغال را افزایش می‌دهد و به‌عنوان یک عامل مهم توسعه برای مناطق اسلواکی عمل می‌کند. بر اساس «ماده ۴۴، بند ۲ قانون اساسی جمهوری اسلواکی»^{۳۴}، حمایت از میراث فرهنگی جزو منافع عمومی است. اولویت اصلی حفظ منظم اصالت و یکپارچگی بناهای فرهنگی ملی و اماکن میراث فرهنگی با تأکید بر جلوگیری از خراب شدن کالبدی، درج الزامات حفاظت از میراث در طرح‌های برنامه‌ریزی‌های مکانی، ترویج فعالیت‌های مدنی و حمایت از توسعه پایدار منطقه‌ای و محلی هم‌پیوند با میراث فرهنگی است. اولویت دیگر مربوط به بهبود دسترسی به میراث با استفاده از فناوری نوین و روند دیجیتالی شدن محتوای فرهنگی است. حفاظت و استفاده از میراث، به منافع عمومی و به مسئولیت صاحبان آن بستگی دارد. دارندگان آثار فرهنگی در سطح ملی وظیفه قانونی دارند تا از حفظ و نگهداری اموال میراث خود اطمینان حاصل کنند. جمهوری اسلواکی یک سیستم بودجه چندمنظوره در فرهنگ ایجاد کرده و از طریق برنامه یارانه وزارت فرهنگ، با شعار «بیباید خانه‌های خود را بازسازی کنیم»^{۳۵} با پرداخت حداکثر ۹۵ درصد از هزینه‌های قابل قبول، از فعالیت‌های حفاظت از میراث فرهنگی حمایت و پشتیبانی مستقیم می‌کند. مؤسسه حفاظت از میراث در جمهوری اسلواکی به‌عنوان یک

مجموعه مدیریتی ویژه با هماهنگی وزارت فرهنگ به نمایندگی دولت مرکزی، رویکردهای حفاظت از میراث فرهنگی را تعریف می‌کند، دستورالعمل‌های اولویت‌بندی شده را تنظیم می‌کند، اجرای آن را در سطوح پایین مدیریت دولتی هماهنگ می‌کند و شرایط سیستم یارانه‌ها و بودجه را تعیین می‌کند. چهارچوب قانونی ارائه شده توسط قانون «حفاظت از بناها و بناهای تاریخی سال ۲۰۰۲»^{۲۷}، حمایت از آثار طبقه‌بندی شده را بر اساس موارد زیر به رسمیت می‌شناسد.

- بناهای یادبود در سطح ملی (شامل ساختمان‌ها، مکان‌های باستانی و اشیای منقول)؛
- سایت‌ها و چشم‌اندازهای تاریخی طبقه‌بندی شده به‌عنوان ذخیره حفاظت (با اهمیت زیاد از نظر ارزش‌های میراثی)؛
- نواحی و مناطق حفاظت شده (با اهمیت کمتر از ارزش‌های میراثی) (Council of Europe 2018e).

۲.۱۰. گرجستان

بر اساس «قانون حفاظت از میراث فرهنگی گرجستان»^{۲۸} که در سال ۱۹۹۹م در مجلس این کشور تصویب شده، انواع و سطوح مختلفی در سه گروه آثار منقول، آثار غیرمنقول و آثار ترکیبی تعریف شده است (Pickard 2001, 115). طبق این قانون، میراث فرهنگی غیرمنقول به شرح زیر دسته‌بندی شده‌اند:

- محوطه‌های باستان‌شناسی (شهرهای باستانی و سکونتگاه‌های روستایی)؛
- بناهای یادبود (مکان‌های مرتبط با یک واقعه تاریخی، رویداد یا شخص)؛
- پارک‌های شهری و مناظر تاریخی؛
- میراث معماری (ساختمان‌ها و مجموعه‌ها، قلعه‌ها، بناهای مذهبی و...)

- آثار مهندسی تاریخی (پل‌ها، تونل‌ها، کانال‌ها، قنات‌ها و...)

- بناهای مهم مربوط به توسعه علم، فناوری یا صنعت (Chubinashvili 2008, 20).

با توجه به قانون میراث فرهنگی گرجستان (۲۰۱۳)^{۲۹} بر مبنای معیار و ارزش‌های فرهنگی، تاریخی، هنری، زیبایی‌شناسی خاص یا در ارتباط با رویدادی تاریخی، درجه‌بندی آثار تاریخی در سه سطح صورت می‌گیرد.

- اول آثار غیرمنقول فرهنگی دارای اهمیت ملی که توسط نخست‌وزیر برای ثبت در فهرست میراث جهانی یونسکو معرفی می‌شود؛

- دوم آثار غیرمنقول فرهنگی دارای اهمیت ملی که توسط وزیر میراث فرهنگی و مصوبه دولت در فهرست آثار ملی قرار می‌گیرند؛

- سوم آثار غیرمنقول فرهنگی با اهمیت محلی (Law of Georgia No. 1330).

وزارت آموزش، علوم، فرهنگ و ورزش گرجستان بر حفاظت از میراث فرهنگی در این کشور نظارت می‌کند، سیاست‌های میراث فرهنگی را تنظیم و اجرا می‌کند، قوانین و روند اجرایی را برای این فعالیت‌ها وضع می‌کند، مناطق و مقررات حفاظتی را تنظیم و برای تصویب به کابینه وزیران ارسال می‌کند. «آژانس ملی حفظ میراث فرهنگی گرجستان»^{۳۰} نیز یک نهاد حقوقی عمومی است که مسئول اجرای سیاست میراث فرهنگی ملی این کشور می‌باشد. این مؤسسه بر اساس قانون ۳ نوامبر ۲۰۰۸م، «رهبری و اجرای فعالیت‌ها برای شناسایی، حفاظت، توان‌بخشی و ارتقای میراث فرهنگی ملموس و ناملموس»، «کنترل و نظارت بر دارایی‌های فرهنگی شامل میراث ملموس و ناملموس در قلمرو گرجستان»، «ارتقای دانش و تخصص در زمینه میراث فرهنگی»، «تسهیل در اجرای کنوانسیون‌ها و منشورهای بین‌المللی در زمینه میراث فرهنگی» و «تهیه لیست آثار تاریخی ملموس و ناملموس و ثبت به‌عنوان پیش‌زمینه‌ای برای طبقه‌بندی» را به این نهاد واگذار کرده است (Council of Europe 2018f).

۲.۱۱. جزایر مالت

طبقه‌بندی آثار میراث معماری با توجه به معیارها در سه سطح صورت می‌گیرد. اصلی‌ترین مؤلفه برای تعیین سطح آثار مانند یک کلیسای روستایی یا تاریخی یا کلیسای جامع، به ارزش‌های حائز اهمیت اثر از نظر تاریخ، ویژگی‌های معماری، کیفیت زیبایی‌شناسی و... بازمی‌گردد. به‌رغم تأثیر مؤلفه قدمت بر طبقه‌بندی، نباید آن را مهم‌ترین معیار دانست. درجه‌بندی آثار میراث معماری در «برنامه ساختاری جزایر مالت»^{۳۱} (۱۹۹۰) مشخص شده و به‌خوبی وضعیت سطح

حفاظت لازم برای هر طبقه از آثار را روشن می‌کند.

– سطح ۱: ساختمان‌های با جذابیت منحصر به فرد معماری یا تاریخی که باید به‌طور کامل حفظ شود. تخریب‌ها یا تغییرات مؤثر بر بستر قرارگیری یا تغییر در ظاهر خارجی یا داخلی اثر از جمله تغییر هریک از تعلقات محوطه حیاط ساختمان ممنوع است. همه مداخلات مجاز باید در چهارچوب مرمت و احیای علمی پیش برده شوند؛ فقط در شرایط استثنایی که تغییرات داخلی برای حفظ کاربری بنا ضرورت یابد، انجام آن مجاز خواهد بود.

– سطح ۲: بناهای نسبتاً جذاب به لحاظ معماری یا تاریخی که در خاطره بصری یک منطقه حفاظت‌شده شهری حضور دارند. به‌طور معمول اجازه تخریب و نوسازی برای چنین بناهایی صادر نمی‌شود. تغییرات داخلی فقط به شرطی مجاز است که کار با دقت انجام شود و کمترین آسیب به هویت و انسجام معماری بنا وارد نیاید.

– سطح ۳: ساختمان‌های بدون اهمیت تاریخی و کمترین جذابیت معماری در این سطح قرار می‌گیرند. در صورت احداث بنای جایگزین در تطابق و سازگاری با بستر و محیط اطراف، تخریب این ابنیه مجاز است (Structure Plan) (1990, 77).

برنامه ساختاری جزایر مالت، نظام طبقه‌بندی جداگانه‌ای را برای میراث باستان‌شناسی در چهار سطح تعیین کرده است: سطح یک: بالاترین اولویت حفاظت؛ سطح دو: اهمیت بسیار زیادی دارد و باید به هر قیمتی محافظت شود. سطح سه: برای حفظ آن نباید از هیچ تلاشی دریغ کرد اما ممکن است پس از تحقیق، مستندسازی و فهرست برداری روی آن پوشانده شود. سطح چهار: در زمره آثاری که به‌واسطه نمونه‌های پرشمار دیگر کاملاً شناخته شده هستند. پیش از پوشاندن یا تخریب باید عملیات مستندنگاری و فهرست‌برداری به‌طور کامل صورت گیرد. به‌رغم وجود شباهت‌ها میان نظام طبقه‌بندی میراث معماری و محوطه‌های باستان‌شناسی، اما تفاوت زیادی میان این دو نظام وجود دارد (Pickard 2001, 237).

۱۲.۲. جزیره جرسی

در «جزیره جرسی»^{۳۳} ساختمان‌ها و سایت‌های دارای اهمیت از نظر دارا بودن معیارهای شش‌گانه «تاریخی»، «معماری»، «باستان‌شناسی»، «سنتی»، «علمی» یا «هنری»، تحت بیانیه «سیاست موقت برای حفاظت از بناهای تاریخی ۱۹۹۸م»^{۳۴} به‌صورت قانونی ثبت می‌شوند و با یک سیستم درجه‌بندی در دو سطح «بناهای با ویژگی محلی»^{۳۵} و «بناهای با ویژگی منحصر به فرد»^{۳۶} مورد طبقه‌بندی قرار می‌گیرند. در سال ۲۰۰۷م نیز توسط وزیر راهنمای برنامه‌ریزی تکمیلی در خصوص باستان‌شناسی را تدوین و منتشر کرد که بر اساس آن محوطه‌هایی که از جنبه باستان‌شناسی دارای حساسیت بودند، در سه سطح «دارای ویژگی منحصر به فرد»^{۳۷}، «سایت‌های باستان‌شناسی»^{۳۸} و «مناطق دارای پتانسیل باستان‌شناسی»^{۳۹} طبقه‌بندی شد (Clark 2008, 28).

۱۳.۲. بریتانیا

۱.۱۳.۲. انگلیس

موضوع حفاظت و حمایت از بناهای تاریخی در انگلستان، بر تلاش‌های فردی استوار بوده است؛ حتی در قرن بیستم نیز نگهداری و تعمیر کلیساهای جامع، اساساً بر پشتیبانی مالی بخش خصوصی متکی بوده است. روحیه فردی حاکم بر مرمت در انگلستان را می‌توان در تأسیس «انجمن حمایت از بناهای باستانی»^{۴۰} در سال ۱۸۷۷م و «بنیاد ملی»^{۴۱} در سال ۱۸۹۵م یافت که آثار و اموال فرهنگی، تاریخی دارای اهمیت را برای حفاظت تحت پوشش گرفت (یوکیلهتو ۱۳۹۴، ۲۰۶). با تصویب قانون «یادمان‌های باستانی» در سال ۱۸۸۲م، فهرستی از بناها و مجموعه‌های یادمانی پیش از تاریخ مانند استون‌هنج را در بر می‌گرفت، توسط انگلیسی‌ها تهیه شد. پس از جنگ جهانی اول، فهرست‌برداری فعال‌تر شد، اما پس از جنگ جهانی دوم و در سال ۱۹۴۷م بود که فهرست‌برداری بر اساس «قانون برنامه‌ریزی شهر و کشور سال ۱۹۴۷م»^{۴۲} به‌عنوان ابزاری قانونی برای حمایت از بناهای تاریخی، مقبولیت عامه یافت و از آن پس سیستم قانون‌گذاری انگلیسی‌ها در این زمینه، به‌عنوان مدلی برای دیگر کشورها نگریسته شد (همان، ۲۰۷). اولین فهرست با عنوان «لیست نجات»^{۴۳} به‌عنوان یک اقدام اضطراری پس از بمباران گسترده جنگ جهانی دوم، با هدف شناسایی ساختمان‌های خاص

با اولویت ضرورت حفاظت و بازسازی پس از جنگ تهیه شد و تا امروز این لیست بر اساس معیارهای دیگر توسعه یافته است (Tunncliffe 2017). در متن قانون ۱۹۴۷م آمده است: «یک لیست از بناهای منحصربه‌فرد و خاص معماری یا تاریخی، با هدف راهنمایی مقامات محلی برای انجام وظایف خود در زمینه حفاظت تهیه و تدوین گردد.» لیست‌برداری و در دسترس بودن آن برای عموم، تأثیر فراوانی بر مدیریت تغییر بناهای تاریخی داشت. لیست‌برداری و طبقه‌بندی ساختمان‌های دارای ارزش معماری یا تاریخی، کلید اصلی برنامه‌ریزی و حفاظت شهری است. ویرانی‌های جنگ جهانی دوم و اشتیاق بی‌نهایت جوامع به یک دنیای قوی‌تر و جدید پس از سال ۱۹۴۵م، بر تهدید آسیب‌پذیری و خطرپذیری میراث افزود و نیاز به حمایت و حفاظت از مکان‌های تاریخی به‌طور جدی آشکار شد. هم‌اکنون حدود چهارصد هزار بنای ثبت‌شده در «فهرست میراث ملی انگلیس»^{۴۳} وجود دارد و بیشتر جمعیت این کشور در فاصله‌ای چندکیلومتری از محل زندگی‌شان، حداقل با یکی از آثار ثبت‌شده در ارتباط خواهند بود.

در زمینه نحوه طبقه‌بندی و تعیین آثار برای قرارگیری در لیست میراث ملی انگلیس، انتقادهای بی‌اساس وجود دارد مبنی بر اینکه در نظام انتخاب بناها، کاخ‌ها، ساختمان‌های سلطنتی و خانه‌های بزرگ مورد نظر قرار گرفته‌اند، در حالی که اولین فهرست‌ها و لیست‌برداری در سال ۱۹۴۷م برای حفاظت و حمایت شامل «انبارها و ساختمان‌های روستایی، کلیساهای عادی، بناهای عمومی، فضاهای شهری، خانه اجتماع دوستان^{۴۴}، اداره پست، بانک‌ها و دادگاه‌ها» بود. در واقع می‌توان گفت این میراث مشترک و بافت‌های سنتی که به همه طبقات اجتماعی تعلق دارد، برای مردم جامعه آشناست و به‌طور روزانه همه با آن‌ها در ارتباط‌اند، به‌عنوان قلب آثار میراث ملی است و باید در اولویت حمایت و محافظت قرار گیرد. با مروری اجمالی بر لیست آثار میراث ملی، می‌توان تعداد بسیاری از ساختمان‌های هم‌پیوند با جنبه‌های زندگی مردم را به‌عنوان نماینده «زندگی عادی»^{۴۵} مشاهده کرد (Mays 2017). یکی از موضوعاتی که در «قانون برنامه‌ریزی شهر و کشور سال ۱۹۴۷م» مورد توجه قرار گرفت، مسئله مالکیت زمین و ساختمان‌ها بود. بر اساس این قانون آزادی عمل در تغییر و توسعه بناها محدود شد و مالک برای تعمیر، بازسازی یا استفاده مجدد از زمین خود می‌بایست از مقامات محلی مجوز دریافت کند. این روند به حمایت و حفاظت از ارزش‌های محلی و محیط‌های طبیعی و تاریخی ساخته‌شده توسط بشر کمک بسیاری کرد و می‌توان گفت این موضوع یکی از موفقیت‌های بزرگ سیستم برنامه‌ریزی پس از جنگ جهانی دوم است. با ایجاد محدودیت در توسعه و تغییر ساختمان‌ها، در طول زمان اندکی، نیازها و فشارها برای تأمین مسکن گسترده‌تر شد، بنابراین ساکنان این مناطق به حفاظت، تعمیر و بازسازی بناهای تاریخی تحت نظارت دولت محلی و بر اساس ضوابط قانونی ترغیب و تشویق شدند (Stevens 2017). در این حال میراث، امروزه یکی از مهم‌ترین فرصت‌های اقتصادی شهرها و مناطق محسوب می‌شود، بنابراین لیست‌برداری و طبقه‌بندی آثار میراث ملی انگلیس برای ماندگاری و پیشرفت در مواجهه با چالش‌های پیش رو باید همواره بازبینی شود و تکامل یابد، زیرا ما در زمان‌های مختلف زندگی می‌کنیم (Lovell 2017).

«فهرست میراث ملی انگلستان»^{۴۶} از سال ۲۰۱۱م به‌عنوان تنها مرجع رسمی ثبت آثار میراث معماری ملی در انگلستان راه‌اندازی شده و برای هدایت و استفاده عموم مردم بر اساس معیارهای ثابت، بیست سند راهنما که تمام گونه‌های مختلف بناهای باارزش و ساختمان‌های تاریخی را تحت پوشش قرار می‌دهد، انتشار یافته است. سیستم لیست‌برداری و طبقه‌بندی ساختمان‌ها در انگلستان در سراسر جهان به‌عنوان یک سیستم قوی و پاسخ‌گو مورد استقبال قرار گرفته است. فرایند لیست‌برداری و طبقه‌بندی و انتخاب آثار بر مبنای معیارها، ممکن است در ابتدا یک تمرین ساده به نظر برسد، اما روند آن بسیار پیچیده است و برای اطمینان از ارزش و حفظ اعتبار لیست ملی، نیاز به قضاوت آگاهانه دارد. بسیاری از ویژگی‌های آثار از نظر معماری یا تاریخی جالب توجه هستند؛ اما برای ثبت در لیست ملی باید دارای خصوصیات منحصربه‌فرد و مورد توجه ویژه باشد. معیارهایی که بدین منظور در نظر گرفته می‌شود شامل قدمت و نادر بودن، طراحی، ویژگی هنری، فرم پلان، تکنیک‌های ساختمان، مواد، کیفیت و چگونگی بقای یک ساختمان است (Mays 2017, 28). به هنگام ارزیابی یک اثر که دارای ویژگی خاصی است و باید به فهرست اضافه شود، از معیارهای زیر استفاده می‌شود:

- ارزش معماری: باید در طرح معماری، دکوراسیون یا استادکاری دارای اهمیت باشد. همچنین ارزش خاص ممکن است برای نمونه‌های ملی به گونه‌ها و تکنیک‌های خاص بناها اطلاق شود. ساختمان‌هایی که نوآوری‌های فناوری یا استعداد هنری را نشان می‌دهند نیز می‌توانند در لیست قرار گیرند؛
- ارزش تاریخی: باید نشان‌دهنده جنبه‌های مهم اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی یا ارتباط نزدیکی با افراد مهم در سطح ملی باشد. به‌طور کلی آن‌ها باید کیفیتی از ساخت‌وساز و ساختار فیزیکی برای توجیه حمایت قانونی ارائه‌شده توسط قانون را داشته باشند؛
- نادر بودن: تاریخی بودن یک بنا و وجود نمونه‌های کم‌نظیر از آن‌ها، احتمال بالایی برای داشتن ارزش‌های خاص یک اثر را دارد. البته تاریخ نشان‌دهنده دوره‌های احتمالی ویژگی اثر است و مطلق نیست؛
- شایستگی زیبایی‌شناسانه: ظاهر یک ساختمان - شایستگی معماری ذاتی و ارزش گروهی - یک مؤلفه مهم در بررسی درخواست برای لیست‌بندی محسوب می‌شود. اما ارزش‌های خاص یک بنا همیشه در کیفیت بصری بیرونی آن منعکس نمی‌شود. بناها به دلایل نوآوری‌های فناوری یا نشان دادن جنبه‌های خاصی از تاریخ اجتماعی و اقتصادی، ممکن است دارای کیفیت کم بصری باشند؛
- حُسن انتخاب: جایی که یک ساختمان برای فهرست در درجه اول با تأکید بر ارزش‌های خاص معماری انتخاب می‌شود، این واقعیت که ساختمان‌های دیگر با کیفیت مشابه در جایی دیگر وجود دارد، احتمالاً مورد توجه نیست. با این حال، یک ساختمان ممکن است به‌طور کلی فهرست‌بندی شده باشد، زیرا نشان‌دهنده نوع خاص تاریخی است تا اطمینان حاصل شود که نمونه‌هایی از این نوع حفظ می‌شوند. لیست‌بندی در شرایطی که تعداد قابل توجهی از ساختمان‌ها با کیفیت و نوع مشابه باقی مانده، عمدتاً مقایسه‌ای است و نیاز به حسن انتخاب دارد. در چنین شرایطی، سیاست دولت انتخاب مهم‌ترین و کم‌نظیرترین اثر از یک گونه است؛
- ارزش‌های ملی: تأکید بر این معیارها که برای ایجاد یکپارچگی انتخاب صورت می‌پذیرد، این است که نه تنها تمام بناهای معماری با ارزش ذاتی معماری در لیست قرار بگیرند، بلکه مهم‌ترین ساختمان منطقه‌ای که نقش عمده‌ای در تاریخ ملی ایفا می‌کند نیز در لیست قرار بگیرد. برای مثال بهترین نمونه‌ها از ساختمان‌های بومی محلی، به‌طور معمول ثبت می‌شوند زیرا اهمیت سنت‌های محلی را نشان می‌دهند.
- وضعیت حفاظت: وضعیت حفاظت بنا تأثیر چندانی بر تصمیم برای ارزش‌های خاص یک اثر در زمان سنجش آن برای قرارگیری در لیست ندارد و بر اساس معیارهای قانونی تعیین شده صرف‌نظر از وضعیت تعمیر آن ارزیابی می‌کنند (Principles of Selection for listed Buildings, 2010).
- پاول دروری (۲۰۱۳) معتقد است مفهوم حفاظت از میراث معماری در حال توسعه و تغییر است. با توجه به قوانین و سیاست‌های موجود در انگلیس و به‌طور کلی امروزه در سراسر اروپا، اهمیت بناها و مکان‌های تاریخی، بدون در نظر گرفتن مالکیت اصلی آن‌ها، به‌عنوان منافع عمومی و ملی به رسمیت شناخته شده است. با این حال در مورد اینکه کدام یک از ساختمان‌ها و مناطق برای حمایت‌های قانونی به‌اندازه کافی دارای ارزش هستند، تفاوت‌های بسیاری وجود دارد؛ هم به‌لحاظ کمی (تعداد ساختمان‌ها و مناطق) و هم از نظر کیفی (ارزش‌های نسبت داده‌شده به آن‌ها). اگرچه ارزش‌های موجود در برخی از این مکان‌ها برای مدت طولانی برای مردم شناخته شده است، نوع نگرش‌ها در درون یک فرهنگ به‌سرعت در حال تحول و تغییر است. بنابراین حفاظت به یک آگاهی از تغییرپذیری در ارزش‌های میراثی نیاز دارد (Drury 2013, 5). هدف اصلی طبقه‌بندی، ابزاری برای مقامات محلی در زمینه مدیریت تغییر بناها و حفاظت از محیط‌های تاریخی است و با توجه به وظایف و مسئولیت‌های قانونی آن، فرایند اقدام آن بر اساس ارزیابی دقیق صورت گیرد. طبقه‌بندی آثار میراث معماری به‌طور مستقیم در ارزش اقتصادی بافت تاریخی و به‌طور غیرمستقیم در هوای پاک، ترمیم محیط‌زیست و توان‌بخشی ذهن و جسم ساکنان محلات تأثیرگذار است و باعث بهبود بنیادی رفاه و کیفیت زندگی می‌شود. برای سهولت در فرایند مدیریت و تغییر آثار میراث معماری به شرح زیر درجه‌بندی می‌شوند:^{۳۷}
- درجه I: ساختمان دارای ویژگی‌های استثنایی؛

- درجه II*: ساختمان‌های بسیار مهم دارای اهمیت:
- درجه II: ساختمان‌های با ویژگی خاص (Mays 2017, 28).

۲.۱۳.۲. اسکاتلند

در اسکاتلند نهادی با عنوان «محیط‌زیست تاریخی اسکاتلند»^{۴۸} بر اساس اساسنامه مورد تأیید دولت، مسئولیت حفاظت از حدود ۴۷۳۰۰ ساختمان را بر عهده دارد. معیارهای کلیدی، شبیه به معیارهای انگلیس اعمال می‌شود، اما اصول انتخاب شامل «قدمت و نادر بودن و ویژگی معماری یا تاریخی» است (Ibid, 29). ساختمان‌های لیست‌برداری شده اسکاتلند بر اساس قانون «برنامه‌ریزی ساختمان‌های لیست‌شده و محوطه‌های حفاظتی اسکاتلند سال ۱۹۹۷م»^{۴۹} شامل آثار دارای «معماری منحصر به فرد یا معماری تاریخی»^{۵۰} هستند که همه آن‌ها تحت حمایت‌های قانونی قرار دارند. میراث معماری اسکاتلند به منظور بهبود و تسهیل در مدیریت تغییر و حفاظت به سطح‌های زیر طبقه‌بندی شده‌اند:
- طبقه‌بندی A: ساختمان‌های دارای اهمیت در سطح ملی و بین‌المللی یا نمونه‌های اصیل از سبک معماری، دوره تاریخی یا گونه خاص ساختمان.

- طبقه‌بندی B: ساختمان‌های دارای اهمیت در سطح منطقه‌ای؛ یا نمونه‌ای از دوره‌های تاریخی، شیوه معماری یا گونه ساختمان که تغییر یافته است.

- طبقه‌بندی C: ساختمان‌های با اهمیت محلی که نشان‌دهنده بناهای سنتی و ساده هستند؛ یا بناهای گروهی طراحی شده مانند املاک و مجموعه‌های صنعتی را شامل می‌شود (Idem 2016, 79).

۲.۱۳.۳. ولز و ایرلند شمالی

مسئولیت حفاظت و لیست‌برداری در ولز بر عهده «سرویس دولتی محیط‌زیست تاریخی»^{۵۱} است. در بررسی‌های اولیه در منطقه ولز، تا پایان سال ۲۰۰۵م، حدود سی هزار اثر شناسایی و لیست‌برداری شده‌اند. معیارهای انتخاب و طبقه‌بندی هماهنگ و مشابه با قوانین انگلستان است. با تصویب «قانون محیط‌های تاریخی»^{۵۲} در سال ۲۰۱۶م و اقدامات مربوط به آن، اتفاق بسیار خوبی در حوزه مدیریت و حمایت از میراث ولز رخ داد. با تصویب این قانون، ولز شاهد تغییر ساختار و تولدی دوباره در زمینه حفاظت بود (Idem 2017, 30).

لیست‌برداری در ایرلند شمالی به عهده بخش محیط‌زیست تاریخی است. بیش از ۸۸۶۰ ساختمان تحت نظارت این نهاد قرار دارند و مجوز مرحله دوم شناسایی و لیست‌برداری توسط دولت در حال تصویب است. این فرایند توسط معماران داخلی و تیم حفاظت ایرلند شمالی با معیارهای مورد استفاده در انگلیس انجام می‌شود (Ibid, 30). میراث معماری در ایرلند شمالی در پنج سطح طبقه‌بندی شده‌اند:

- درجه A: ساختمان‌های دارای اهمیت ویژه برای ایرلند شمالی شامل مجموعه‌های معماری که دارای حداقل تغییر هستند و نمونه‌های خوب از برخی سبک‌ها یا دوره‌های تاریخی مهم باشد.

- درجه B+: ساختمان‌های ویژه و منحصر به فردی که ممکن است از وضعیت A برخوردار باشند، اما به دلیل اشکال در طراحی، افزودنی‌های جزئی و تغییرات ناچیز دارای کیفیت پایین‌تری هستند.

- درجه B: ساختمان‌های دارای اهمیت محلی و نمونه‌ای خوب از یک دوره یا سبک خاص معماری.

- درجه B1: ساختمان‌های دارای اهمیت گسترده‌ای از ویژگی‌های داخلی یا دارای یک یا چند ویژگی مهم و خاص.

- درجه B2: ساختمان‌هایی که به دلیل دارا بودن فقط چند ویژگی، واجد شرایط برای قرارگیری در لیست‌اند؛ برای مثال یک ساختمان در یک منطقه حفاظت‌شده که کیفیت ظاهری معماری آن بالاتر از استاندارد عمومی سایر

ساختمان‌های منطقه است (Donnelly 2011, 42).

۳. جمع‌بندی رویکردها و سیاست‌های طبقه‌بندی میراث اروپا

قبل از هرگونه برنامه‌ریزی برای مداخله در دارایی‌های فرهنگی و به‌منظور تسهیل در مدیریت آن‌ها، طبقه‌بندی و تطبیق با وضع موجود آثار کمک زیادی خواهد کرد (Llamas et al. 2017, 2). طبقه‌بندی در زمینه آثار میراث معماری به‌دلیل

ارزش و اهمیت فرهنگی، اجتماعی آن‌ها و تأثیر اقتصادی بر محیط پیرامون و همچنین رشد گسترده تهدیدها و سرعت فزاینده تغییرها، مسئله مهم و تأثیرگذاری بر تفسیرها و تحلیل‌هاست (Remondino 2011, 1104). معیارهای مورد استفاده در کشورهای توسعه‌یافته اروپایی در راستای انتخاب آثار برای حفاظت و طبقه‌بندی نظیر ارزش‌های تاریخی، باستان‌شناسی، هنری، علمی، اجتماعی یا فنی معمولاً با ترکیبی از همین اصطلاحات یا معادل آن تعیین و تعریف می‌شوند. برای مثال اصطلاحات «چشم‌انداز» (والون، بلژیک)، «معمارانه» (دانمارک، مالت و بریتانیا)، زیبایی‌شناسانه (گرجستان و فرانسه)، «دیرینه‌شناسانه» (مالت و اسپانیا)، «قوم‌شناسانه» (فرانسه، ایتالیا و اسپانیا)، «معنوی» و «مذهبی» (به ترتیب در گرجستان و ایرلند)، برای مؤلفه‌هایی چون «جذابیت»، «کیفیت»، «ارزش» یا «اهمیت» به کار می‌روند. ارزش‌های اجتماعی نیز با اصطلاحاتی چون «جاذبه عمومی»، «رویدادها» یا «افراد برجسته در تاریخ» و «رویدادهای مهم نظامی» تعریف می‌شوند، حال آنکه ممکن است ملاحظات محیطی و اقتصادی نیز به کار گرفته شوند.

تعیین طبقه‌بندی آثار میراث معماری به روش‌های مختلفی صورت می‌گیرد و روند انجام و تصمیم‌گیری درباره این فرایند اغلب با توجه به اصول و معیارهای کلی، بر اساس مشورت گروه‌های ذی‌نفع و بر پایه خرد جمعی صورت می‌گیرد. در مورد اینکه آیا حفاظت از نظر اولویت‌بندی باید در یک سطح انجام شود یا نیازمند تعریف سطوح مختلفی است، همچنان اختلاف نظر وجود دارد و رویکردهای متعددی مطرح است، با این حال بر اساس بررسی‌های انجام‌شده در نمونه‌های موردی، همه کشورهای توسعه‌یافته اروپا بر موضوع طبقه‌بندی آثار میراث معماری به‌عنوان یک ابزار مدیریتی در سطح‌های مختلف برای حفاظت تأکید دارند و در قوانین بنیادی کشورها به آن پرداخته شده است. با توجه به موارد بیان‌شده، استدلال مبتنی بر ضرورت طبقه‌بندی میراث معماری و تعیین سطوح مختلف حفاظت را باید در مسائل اقتصادی و مدیریتی جست‌وجو کرد. با توجه به محدودیت‌های مالی در کشورها، قرارگیری در سطح بالاتر، تضمین‌کننده اولویت بیشتر در پشتیبانی است. برای فرایند مدیریت و حفاظت و در نهایت احیای آثار میراث معماری، طبقه‌بندی منظم اسناد، اطلاعات و مستندات به‌منظور تفسیر، تحلیل و برنامه‌ریزی منطقی از اهمیت بالایی برخوردار است. بدین منظور می‌توان بر اساس مدیریت اطلاعات، میراث معماری را بر مبنای وضعیت و جزئیات موجود برای حفاظت طبقه‌بندی کرد (Cosovic et al. 2019, 19).

جدول ۱: اهداف و سیاست‌های طبقه‌بندی میراث معماری در اروپا بر اساس اسناد و قوانین کشورها

ردیف کشور	سند ارجاع	سال	هدف	سیاست‌ها
۱ فرانسه	کمیسیون آثار تاریخی فرانسه سند ۱۷۹۳ م. (یوکیلتهو ۱۰۸، ۱۳۹۴)	۱۷۹۳ م.	تأمین مقاصد علمی، هنری و آموزشی	حفاظت از آثار به‌عنوان میراث ملی و دستیابی به اولویت‌ها و زبان مشترک حفاظت بر اساس سنجش معیارها
	قانون ۳۱ دسامبر ۱۹۳۱ حفاظت از بناهای تاریخی (Historic Monument Act, 1931)	۱۹۳۱ م.	حمایت از انواع مختلف آثار بدون در نظر گرفتن ماهیت و قدمت	مدیریت منابع مالی از آثار دارای اولویت با توجه به نظام حفاظت برای اعطای یارانه‌های دولتی و استفاده از معافیت‌های مالیاتی
	قانون حمایت از یادمان‌های تاریخی (یوکیلتهو ۱۳۹۴، ۱۲۹ و ۱۳۰).	۱۸۳۴ م.	حمایت از آثار دارای شهرت کمتر اما به واقع با اهمیت	بدون توجه به تاریخ پیدایش اثر، همه آثار تاریخی را اموال ملی در نظر می‌گیرد.
۲ یونان	قانون درباره حفاظت از آثار باستانی و میراث‌فرهنگی (Greece. Law No. 3028/2002)	۲۰۰۲ م.	تقویت و تلفیق میراث در زندگی اجتماعی معاصر و آموزش و آگاهی عمومی	طبقه‌بندی آثار میراث معماری دارای اهمیت به‌عنوان اصول اصلی و ابزار اجرای قانون
۳ آلمان	قانون حفاظت از بناهای تاریخی (Monument Preservation Act of the GDR. 1975)	۱۹۷۵ م.	محافظت و مراقبت از میراث معماری وظیفه‌ای عمومی برای کل جامعه و شهروندان	برقراری برنامه‌های تشویقی مالی و مالیاتی به‌عنوان ابزاری برای حفاظت
۴ اسپانیا	قانون میراث تاریخی اسپانیا (Spanish Historical Heritage Law. 1985)	۱۹۸۵ م.	ایجاد سلسله‌مراتب در حفاظت از آثار با واگذاری اختیارات به ایالت‌های خودمختار	اقدام بر اساس سیاست یکپارچه در سطح ملی و تهیه قوانین اجرایی در سطح محلی
۵ پرتغال	قانون مبانی سیاست دولت برای ارتقا و حمایت از میراث‌فرهنگی (Law No. 107/2001)	۲۰۰۱ م.	ایجاد فرایند یکنواخت و منظم برای حمایت از میراث معماری به‌عنوان گنجینه‌های مهم ملی	توسعه مفهوم میراث‌فرهنگی و ایجاد سازوکاری برای اولویت‌بندی حفاظت از آثار

۶	بلژیک	مصوبه والون The Walloon Decree (Pickard 2001, 14)	۱۹۹۱م	ارتقا و ایجاد سلسله‌مراتب برای دستیابی به مدیریت یکپارچه	ایجاد انگیزه و افزایش توان رقابت اقتصادی در زمینه حفاظت با حمایت و کمک‌های مالی به‌ویژه در آثار با مالکیت‌های خصوصی
۷	جمهوری چک	قانون حفاظت از آثار تاریخی (Act on State Monument Preservation No. 20/1987 Coll)	۱۹۸۷م	محافظة، تثبیت وضع موجود، بهبود و انتقال به آیندگان توسط نهادهای مدیریت عمومی، جامعه و صاحبان املاک	تمرکززدایی در حفاظت از میراث و واگذاری وظایف به شهرداری‌ها، تدوین برنامه کمک مالی و مشاوره رایگان و تخصصی به صاحبان املاک
۸	دانمارک	قانون حفاظت از بناها Preservation of Buildings Act (Pickard 2001, 75)	۱۹۱۸م	حمایت از ارزشمندترین گنجینه‌های معماری وظیفه ملی است و مردم باید منافع جامعه را مهم‌تر از منافع شخصی بدانند	حفاظت از گنجینه‌های معماری با مالکیت عمومی توسط دولت و مالکیت خصوصی توسط صاحبان بناها بر اساس حدود مداخله تعیین شده در طبقه‌بندی
۹	جمهوری اسلواکی	قانون حفاظت از بناها و سایت‌ها؛ The Act on Protection of Monuments and Sites (Council of Europe 2018e)	۲۰۰۲م	حفاظت مستمر و درج الزامات حفاظت از میراث در طرح‌های برنامه‌ریزی، ترویج فعالیت‌های مدنی و حمایت از توسعه پایدار منطقه‌ای و محلی هم‌پیوند با میراث	مؤسسه حفاظت از میراث به‌عنوان یک واحد مدیریتی ویژه به نمایندگی دولت مرکزی، رویکردهای حفاظت و دستورالعمل‌های اولویت‌بندی شده را تنظیم می‌کند، اجرای آن را در سطوح پایین مدیریت دولتی هماهنگ می‌کند.
۱۰	گرجستان	قانون حفاظت از میراث فرهنگی؛ Law On Cultural Heritage protection (Pickard 2001, 115)	۱۹۹۹م	ارتقای دانش و تخصص در زمینه میراث‌فرهنگی و اجرای کنوانسیون‌ها و قوانین بین‌المللی	حفاظت از میراث فرهنگی با تأکید بر سلسله‌مراتب بر اساس سطح‌بندی میراث، طبقه‌بندی و دسته‌بندی آثار
۱۱	جزایر مالت	برنامه ساختاری برای جزایر مالتا (Structure Plan 1990)	۱۹۹۰م	شفاف بودن وضعیت سطح حفاظت لازم برای آثار بر اساس طبقه‌بندی تعیین شده توسط قانون	حفاظت از میراث از طریق طبقه‌بندی آثار میراث معماری و باستان‌شناسی و تهیه قوانین و دستورالعمل‌های مداخله
۱۲	جزیره جرسی	سیاست موقت برای حفاظت از بناهای تاریخی	۱۹۹۸م	حفاظت به‌صورت سلسله‌مراتب و بر اساس اولویت	تدوین دستورالعمل‌های مداخله برای سطح‌های تعیین شده
۱۳	انگلستان	مقاله جورج گیلبرت اسکات در نشست نهاد سلطنتی بریتانیا (RIBA) (یوکیلپتو ۱۳۹۴، ۲۳۸)	۱۸۶۲م	حمایت از آثار باستانی بر تلاش‌های افرادی چون راسکین و اسکات استوار بود و هدف حفظ میراث ملی برای آیندگان	رعایت اصل حداقل مداخله در تعمیر آثار و راداندازی و ایجاد انجمن‌های مردم نهاد و بنیاد ملی
۱۴	اسکاتلند	قانون برنامه‌ریزی ساختمان‌های لیست شده و محوطه‌های حفاظتی اسکاتلند ۱۹۹۷ (Planning Listed Buildings and Conservation Areas, Scotland, Act 1997)	۱۹۹۷م	فهرست‌برداری از آثار و نجات بناهای در معرض خطر پس از جنگ جهانی و طبقه‌بندی بناهای منحصربه‌فرد و خاص معماری یا تاریخی، با هدف راهنمای مقامات محلی برای انجام وظایف خود در زمینه حفاظت	ایجاد سیستم یکپارچه، فراگیر و سلسله‌مراتبی برای مدیریت و حفاظت از آثار با ایزارهای قانونی
۱۵	ولز	قانون محیط‌های تاریخی ولز (Historic Environment Wales, Act ۲۰۱۶)	۲۰۱۶م	هدف اصلی طبقه‌بندی، ابزاری برای مقامات محلی در زمینه مدیریت تغییر بناها و حفاظت از محیط‌های تاریخی و تأثیر در رفاه اجتماعی و اقتصاد	طبقه‌بندی میراث معماری به‌منظور مدیریت تغییر و حفاظت طبقه‌بندی شده با حمایت‌های قانونی
۱۶	ایرلند شمالی	سایت رسمی دولت برای شهروندان ایرلند شمالی https://www.nidirect.gov.uk	۲۰۱۷م	از قوانین، سیاست‌ها و دستورالعمل‌های مشابه با انگلستان پیروی می‌کند.	طبقه‌بندی میراث معماری به‌منظور مدیریت تغییر و حفاظت طبقه‌بندی شده با حمایت‌های قانونی نیست.

مطالعات معمارانه ایران

دو فصلنامه معماری ایرانی

شماره ۲۰ - پاییز و زمستان ۱۴۰۰

۲۲۹

اغلب کشورهای اروپایی برای ارتقای سطح حفاظت به گسترده‌ترین معنای آن، همه قوانین مرتبط با موضوع را به خدمت می‌گیرند. با این حال کشورهای دانمارک، ایرلند، مالت و بریتانیا از سازوکارهای سیاسی و قانون‌گذاری متفاوتی برای میراث باستان‌شناسی و معماری استفاده می‌کنند. در حوزه میراث معماری، آثار منفردی که می‌توانند محافظت شوند عبارت‌اند از: «بناهای فهرست‌شده» (دانمارک، مالت، انگلستان) که بر اساس معیارهای ملی ثبت می‌شوند. در

مالت، تعاریف از طریق «برنامه ساختاری» استخراج شده است و بریتانیا از مقررات برنامه ریزی برای حفاظت از بناهای واجد «ارزش‌های ویژه معماری و تاریخی» استفاده می‌کند. در مقام مقایسه، قوانین اخیر ایرلند در ارتباط با حفاظت از ابنیه، مقامات برنامه ریزی محلی را ملزم می‌کند اهداف صیانت از ساختارها را منطبق با مؤلفه‌های جذابیت تعیین کنند، اما دسته‌بندی بناهای میراثی نیز برای مقیاس ملی تعریف شده است.^{۵۳} یکی از موضوعاتی که همواره در سیاست‌ها، قوانین و دستورالعمل‌های کشورهای اروپایی مورد نظر قرار گرفته، فهم و شناخت دقیق آثار و سپس فهرست‌برداری و طبقه‌بندی آن‌هاست. استانداردهای فهرست‌های جامع بناها و فهرست‌های تفصیلی، می‌تواند به‌خوبی گام‌های آتی و اولویت‌بندی حفاظت از میراث معماری را تعیین کند.

جدول ۲: رویکردها، مؤلفه‌ها و طبقه‌بندی میراث معماری در اروپا

ردیف	کشور	رویکرد طبقه‌بندی	معیار یا مؤلفه تأثیرگذار	طبقه‌بندی
۱	فرانسه (Historic Monument Act, 1931)	مدیریت آثار به‌صورت متمرکز در سطح ملی از طریق دولت مرکزی با رویکرد پویاتر کردن شهرداری‌ها، مقامات منطقه‌ای و محلی	کیفیت زیبایی‌شناسی، نادر بودن، نمونه خاص از یک سبک یا روش ساخت و اهمیت تاریخی	۱. آثار طبقه‌بندی شده ۲. لیست متمم
۲	یونان (Greece. Law No. 3028/2002)	مدیریت در سطح ملی از طریق نظارت بر کاربری زمین، سیاست‌های توسعه فضاهای مسکونی در برنامه‌های زیست‌محیطی و برنامه‌ریزی شهری	ویژگی‌ها و اهمیت معماری، شهرسازی، اجتماعی، فنی، علمی، هنری، صنعتی و تاریخی	۱. آثار فرهنگی تا قبل از سال ۱۸۳۰ م ۲. آثار فرهنگی و بناهای یادمانی با بیش از یکصد سال قدمت ۳. آثار فرهنگی با قدمت کمتر از یکصد سال.
۳	آلمان (Monument Preservation Act of the GDR. 1975)	حفاظت میراث معماری در سه سطح ایالت‌ها، مدیریت‌های منطقه‌ای و شهرداری مناطق	بر اساس تشخیص بالاترین مقام در دولت فدرال یا مجلس سنا	محوطه باستانی، سکونتگاه تاریخی، کلیساها، خانه‌های کشاورزان و کارگران، قلعه‌ها و کاخ‌ها، پارک‌ها و باغ‌ها، ساختمان‌های صنعتی و اداری
۴	اسپانیا (Spanish Historical Heritage Law. 1985)	تعیین رویکردهای مختلف بر اساس هدف و نیازهای مناطق خودمختار در سطح محلی با توجه به سیاست کلی در سطح ملی	طبقه‌بندی بر اساس معیار شایستگی حفاظت ^{۵۴} و اهمیت آثار	۱. بیشترین درجه حفاظت ۲. با اهمیت بالا حفاظت ۳. سایر آثار میراث معماری
۵	پرتغال (Law No. 107/2001)	طبقه‌بندی با توجه به ارزش نسبی، مالکیت‌ها و محل قرارگیری آثار	ویژگی‌های فرهنگی، زیبایی‌شناسی، اجتماعی، فنی و ماهیت علمی خاص	۱. آثار ملی ۲. آثار دارای منافع عمومی ۳. آثار مهم یک منطقه یا محله با شهرداری خاص
۶	بلژیک (The Walloon Decree, 18 July 1991)	حفاظت از میراث معماری توسط مدیریت مناطق سه‌گانه به‌صورت هم‌زمان با سه ابزار لیست‌برداری، صیانت و ثبت آثار	زیبایی‌شناسی، باستان‌شناسی، علمی، هنری، اجتماعی، فنی، جنبه‌های کیفی و منحصره‌فرد بودن	سطح ۱: آثار ثبت شده با ارزش‌های منحصره‌فرد و استثنایی سطح ۲: آثار لیست‌برداری و مستندسازی شده سطح ۳: آثار دارای ارزش صیانت سطح ۴: آثار صرفاً فهرست‌برداری شده
۷	جمهوری چک (Act on State Monument Preservation No. 20/1987 Coll)	طبقه‌بندی مدیریتی آثار بر اساس سطح ملی، منطقه‌ای (شهرداری‌ها) و محلی	ویژگی‌های تاریخی، هنری، علمی و دارای ارزش‌های فنی	سطح ۱: بناهای دارای ارزش‌های برجسته در سطح ملی سطح ۲: بناهای دارای ارزش در سطح منطقه‌ای و محلی
۸	دانمارک (Preservation of Buildings Act, 1918; listed Buildings and Preservation of Building and Urban Environment. Act No.845, 1997)	طبقه‌بندی بر اساس شایستگی حفاظت و در معرض خطر بودن آثار و تدوین حدود، میزان و چگونگی مداخله در طرح طبقه‌بندی تهیه‌شده دولت	ویژگی‌های قدمت بنا، مالکیت و کاربری‌ها	۱. بناهای فهرست‌شده ۲. بناهای واجد ارزش حفاظت
۹	جمهوری اسلواکی (The Act on Protection of Monuments and Sites, 2002)	توجه به توسعه اقتصادی و انسجام مدنی و بهبود زندگی؛ به‌کارگیری برنامه چندمنظوره یارانه مالی به آثار زندگی طبقه‌بندی شده در سطح محلی	اصالت و یکپارچگی میراث معماری؛ مالکیت ساختمان‌ها و امکان تلاوم زندگی	۱. بناهای تاریخی در سطح ملی ۲. سایت‌ها و چشم‌اندازهای تاریخی (با اهمیت زیاد) ۳. نواحی و مناطق حفاظت‌شده (با اهمیت کمتر)

۱۰	گرستان Law On Cultural protection, Heritage (1999)	طبقه‌بندی در سه سطح بر اساس اهمیت و طبقه‌بندی بر اساس نوع و عملکرد آثار	اهمیت فرهنگی، تاریخی، هنری، زیبایی‌شناسی خاص یا در ارتباط با رویدادی تاریخی	۱. آثار بین‌المللی (میراث جهانی) ۲. آثار میراث ملی ۳. آثار میراث محلی
۱۱	جزایر مالت (Structure Plan 1990)	اصلی‌ترین مؤلفه برای طبقه‌بندی آثار، ویژگی‌ها و ارزش‌های موجود هست و نه صرفاً اهمیت تاریخی	ویژگی‌های تاریخی، معماری، کیفیت زیباشناختی	۱. بناهای جذاب و منحصربه‌فرد ۲. بناهای نسبتاً جذاب با خاطره بصری در یک منطقه ۳. بناهای بدون اهمیت در بستر و زمینه تاریخی جذاب
۱۲	جزیره جرسی	طبقه‌بندی بناهای دارای ویژگی‌های شش‌گانه بر اساس درجه اهمیت در دو سطح	اهمیت تاریخی، معماری، باستان‌شناسی، سنتی، علمی، هنری	۱. بناهای با ویژگی منحصربه‌فرد ۲. بناهای با ویژگی محلی
۱۳	انگلستان (Town and Country Planning, Act 1947)	دسته‌بندی میراث معماری برای دستورالعمل‌های حفاظت: ساختمان‌های کشاورزی، تفریحی (عمومی)، آموزشی، حکومتی، صنعتی، نظامی، خانه‌های شهری، خانه‌های بومی (روستایی) و معماری مدرن	طبقه‌بندی بر اساس معیارهای ارزش معماری، تاریخی، قدمت و نادر بودن، زیبایی‌شناسی، ارزش‌های ملی، وضعیت	درجه I: بناهایی با ویژگی‌های استثنایی درجه II: ساختمان‌های بسیار مهم دارای اهمیت درجه II: ساختمان‌های با ویژگی خاص
۱۴	اسکاتلند Listed Buildings and Conservation Areas, Scotland, Act 1997)	طبقه‌بندی بر اساس اهمیت و خاص بودن در سطح بین‌المللی، ملی، منطقه‌ای و محلی	ویژگی‌های قدمت و نادر بودن، معماری یا تاریخی و مجموعه‌های تاریخی هم‌پیوند	۱. بناهای دارای اهمیت در سطح ملی و بین‌المللی یا نمونه‌های اصیل از سبک معماری، دوره تاریخی یا گونه خاص. ۲. بناهای دارای اهمیت در سطح منطقه‌ای؛ یا نمونه‌ای از دوره‌های تاریخی، شیوه معماری یا تغییر یافته ۳. بناهای با اهمیت محلی که نشان‌دهنده آثار سنتی، ساده یا گروهی طراحی شده
۱۵	ولز (Historic Environment Wales, Act 2016)	از سیستم طبقه‌بندی انگلستان پیروی می‌کند.	طبقه‌بندی بر اساس معیارهای ارزش معماری، تاریخی، قدمت و نادر بودن، زیبایی‌شناسی، ارزش‌های ملی، وضعیت حفاظت	درجه I: بناهایی با ویژگی‌های استثنایی درجه II: ساختمان‌های بسیار مهم دارای اهمیت درجه II: ساختمان‌های با ویژگی خاص

با بررسی قوانین و رویکردهای کشورهای اروپایی می‌توان گفت سرآغاز طبقه‌بندی آثار میراث معماری از کشور فرانسه شروع شده و امروزه در انگلیس توسعه یافته و پیش‌تاز است. سیستم بریتانیایی حفاظت از میراث، گسترده و دارای انعطاف نسبی است و انعطاف‌پذیری، مشخصه‌ای از نظام برنامه‌ریزی محافظه‌کارانه بریتانیاست (محمدمردی و دیگران ۱۳۹۶، ۲۰) ^{۵۵}. با توجه به مرور کلی بر تاریخ حفاظت از میراث فرهنگی و پیشینه طبقه‌بندی آثار میراث معماری می‌توان گفت اساساً موضوع طبقه‌بندی و سطح‌بندی آثار با هدف مدیریت بهتر منابع میراث، بهبود زندگی معاصر اجتماعی، مدیریت منابع مالی و اقتصاد برای اولویت‌بندی حفاظت آثار صورت می‌گیرد که مبتنی بر شناخت و تدوین معیارها و مؤلفه‌های مؤثر است. ^{۵۶} می‌توان رویکردهای مختلف در زمینه طبقه‌بندی را در موارد زیر به‌طور خلاصه بیان کرد:

- رویکرد اول: طبقه‌بندی بر اساس اهمیت آن‌ها در ارتباط با قوانین و ویژگی‌های فرهنگی جوامع محلی و بهبود مدیریت حفاظت شامل سطح‌بندی در مقیاس ملی، منطقه‌ای و محلی.
- رویکرد دوم: دسته‌بندی آثار میراث معماری بر اساس معیارهای کارکردی شامل خانه‌ها، کلیساها (بناهای مذهبی)، باغ‌ها، بناهای نظامی و استحکامات، بناهای صنعتی و ...
- رویکرد سوم: درجه‌بندی آثار میراث معماری بر اساس اهمیت و شایستگی حفاظت شامل آثار برجسته معماری با کمترین مداخله، آثار دارای ارزش برجسته ولی با طرح ناقص، الحاقات و تغییرات و آثار با کیفیت و اصالت پایین.
- رویکرد چهارم: طبقه‌بندی آثار میراث معماری بر اساس ترکیبی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت و اهمیت آن‌ها مانند ویژگی‌های عملکردی، مالکیت، وضعیت قرارگیری در محیط پیرامون، ارزش‌ها و ...

نتیجه

فرایند مدیریت حفاظت میراث معماری شامل اقدامات فراگیر و فعالیت‌های پدمانه‌ای است که پیش‌بینی ابزارهای مدیریتی در قوانین و سیاست کشورها می‌تواند تا حد زیادی به اولویت‌بندی و تسهیل امور توسط مقامات مسئول و جامعه کمک کند. بر این اساس تدوین اصولی منطقی برای طبقه‌بندی میراث معماری با مروری بر تجربه‌های کشورهای توسعه‌یافته به‌طور مفید خواهد بود. بدین منظور در این پژوهش به‌صورت گسترده، اسناد، قوانین اساسی و پایه‌های کشورهای، قوانین برنامه‌ریزی در سطح کشورها و مناطق، سیاست‌های دولت‌ها در زمینه حفاظت از میراث، دستورالعمل‌های شورای اروپا در سطح کلان و مقررات منطقه‌ای در سطح خرد مورد مطالعه دقیق، تفسیر و تحلیل قرار گرفته است که می‌تواند در پژوهش دیگری بر اساس سنت‌ها و قوانین کشور بومی و به‌روز شود. برای نتیجه‌گیری مسئله می‌توان بیان داشت که در نظام مدیریتی در زمینه طبقه‌بندی آثار میراث معماری، رویکرد اغلب کیفی است و تصمیم‌گیری‌ها بر اساس مشورت، ارزیابی و تفسیر مؤلفه‌ها صورت می‌گیرد. موضوع نسبت توالی تاریخی و زمان با طبقه‌بندی و مدیریت تغییر در این زمینه دارای اهمیت ویژه‌ای است و بر رویکردهای طبقه‌بندی تأثیر فراوانی داشته است؛ بنابراین سیستم طبقه‌بندی همواره باید انعطاف‌پذیر باشد و به‌طور مستمر مورد بازنگری و به‌روزرسانی قرار گیرد. سیاست طبقه‌بندی در کشورهای اروپایی به‌عنوان مؤلفه‌ای مهم در توسعه و برقراری عدالت اقتصادی، بهبود زندگی مردم با ایجاد اشتغال و عامل مهم توسعه مناطق و نواحی و به‌عنوان یک فرصت برای ایجاد اقتصادی پایدار در نظر گرفته شده است. مقام‌های دولتی همواره انتظار دارند اجرای سیستم طبقه‌بندی در مدیریت و حفاظت از آثار میراث معماری، تقویت روحیه فردی، ارزش‌های اجتماعی و وحدت ملی جامعه را در بر داشته باشد. هدف اساسی دستیابی به سازوکاری مدیریتی بر اساس یک سیستم منظم و سلسله‌مراتبی از طریق سطح‌بندی به‌منظور ارتقای سیاست‌های حمایت از منابع میراث و بهره‌مندی مقامات ملی، منطقه‌ای (ایالت، استان، مناطق) و محلی در محافظت و استفاده پایدار آثار میراث معماری بوده است. رویکرد و نحوه تصمیم‌گیری برای طبقه‌بندی، بر اساس نظر و مشورت صاحب‌نظران، متخصصان و مسئولان و با توجه به معیارها و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر این فرایند شامل منحصربه‌فرد بودن آثار، اهمیت فرهنگی، وضعیت حفاظت و ویژگی‌های تاریخی، معماری، هنری، علمی، زیباشناختی و اجتماعی تعیین می‌شود. با توجه به پژوهش انجام‌شده در زمینه قوانین، تجربه‌ها و پیشینه موضوع طبقه‌بندی، آثار میراث معماری به سه سطح ملی، منطقه‌ای (ایالت، استان، مناطق) و محلی (شهرداری‌ها و شوراهای محلی) طبقه‌بندی شده‌اند.

پی‌نوشت‌ها

۱. اساسنامه انجمن آثار ملی ایران در سال ۱۳۰۱ش تهیه و تدوین شده است. در بند ۳ ماده ۸ این اساسنامه در خصوص اهداف اولیه انجمن آمده است: «ثبت و طبقه‌بندی آثاری که حفظ آن‌ها به‌عنوان آثار ملی لازم است.» تحقق این هدف نیازمند تهیه فهرست و لیست‌برداری از آثار فرهنگی، تاریخی بود و بر همین اساس در سال ۱۳۰۴ش، فهرستی مختصر از آثار ایران توسط پرفسور ارنست هرتسفلد آلمانی تهیه شد. پس از آن در سال ۱۳۵۱ش اداره کل حفاظت از آثار باستانی و بناهای تاریخی ایران، زیر مجموعه وزارت فرهنگ و هنر تشکیل شد. در بخش وظایف این اداره کل نیز چنین آمده است: «طبقه‌بندی و تفکیک آثار تاریخی برحسب اولویت آن‌ها.»

2. Tangible
3. Intangible
4. Movable
5. Immovable
6. Underwater Cultural Heritage
7. Policy and Law in Heritage Conservation
8. Robert Pickard

9. English Heritage
10. HEREIN
11. Conservation
12. Architectural Heritage
13. Classification
14. Hjørland
15. Cultural Significance
16. law of 31 December 1913 On the Protection of Historic Monuments
17. Leo Von Klenze
18. On the Protection of Antiquities and Cultural Heritage in general (Government Gazette 153/A/28-6-2002)
19. Monument-Sensitive Area
20. Länder
21. National Monuments Council
22. The Walloon Decree, 18 July 1991
23. National Heritage Institute (NHI)
24. Listed Buildings and Preservation of Building and Urban Environment Act (No.845, 13 November 1997)
25. Art. 44, paragraph 2, of the Constitution of the Slovak Republic
26. Lets Renew Our House
27. The Act on Protection of Monuments and Sites adopted in 2002
28. Law On Cultural Heritage protection adopted by Georgian Parliament 25 June 1999
29. Law of Georgia No. 1330 of 25 September 2013
30. The National Agency for Cultural Heritage Preservation of Georgia (NACHPG)
31. The Structure Plan for Maltese Islands
32. Jersey Island
33. Interim Policy Statement for the Conservation of Historic Buildings, 1998
34. Buildings of Local Interest
35. Sites of Special Interest (SSIs)
36. Sites of Special Interest (SSI)
37. Archaeological Sites (AS)
38. Areas of Archaeological Potential (AAP)
39. Society for the Protection of Ancient Buildings (SPAB)
40. National Trust
41. Town and Country Planning Act 1947
42. Salvage Lists
43. National Heritage List for England
44. Friends' Meeting House

45. Ordinary lives
46. National Heritage List for England (NHLE)
47. Listed Buildings, available on <https://historicengland.org.uk/advice/hpg/has/listed-buildings/>
48. Historic Environment Scotland (HES)
49. Planning (Listed Buildings and Conservation Areas) (Scotland) Act 1997
50. Special Architectural or Historic Interest
51. Welsh Government's historic environment service (Cadw)
52. Historic Environment (Wales), Act 2016

۵۳. برخی کشورها همچون آلمان به‌طور خاص آثار میراث معماری را طبقه‌بندی نکرده و معیاری برای آن‌ها ارائه نداده‌اند. به نظر می‌رسد این موضوع به‌علت بی‌نیازی به طبقه‌بندی با توجه به کامل بودن و شمول بودن سیاست‌های مدیریتی و قوانین کشوری و رویکرد آن‌ها دربارهٔ حفاظت باشد.

۵۴. به نظر می‌رسد استفاده از کلمهٔ شایستگی در ادبیات حفاظت کشورهای اروپایی، نیاز به حفاظت با توجه به وضعیت موجود آثار بر اساس خطرپذیری و میزان پایداری آن‌هاست.

۵۵. در حال حاضر، انگلیس نسبت به سایر کشورهای اروپایی دارای اصول و دستورالعمل‌های مشخص‌تری در زمینهٔ لیست‌برداری و طبقه‌بندی آثار میراث معماری است که به‌عنوان ابزاری قانونی برای حفاظت، مورد توجه سایر کشورها به‌عنوان مدلی موفق در زمینهٔ حمایت از آثار قرار گرفته است؛ هر چند سایر کشورهای موجود در شبکهٔ یکپارچه فرهنگی اتحادیه اروپا نیز دارای سیاست‌های مستقل و توسعه‌یافته هستند.

۵۶. یکی از اصلی‌ترین چالش‌های حفاظت و توسعه در کشورها، محدودیت‌های در نظر گرفته‌شده در عرصه و حریم بناهای لیست‌شده و ثبت در فهرست میراث ملی است. این چالش بر ظرفیت اقتصادی جامعهٔ محلی تأثیرگذار خواهد بود و از نظر معرفی و آموزش عامهٔ مردم دارای اهمیت است؛ بنابراین یکی از سیاست‌های اصلی طبقه‌بندی آثار میراث معماری در اروپا، توجه به مالکیت از یک سو و جنبه‌های مختلف اقتصادی از سوی دیگر است. این موضوع با توجه به تعدد آثار و منابع مالی محدود مورد تأکید قرار گرفته است.

منابع

- دروری، پل، و آنا مکفرسن. ۱۳۹۵. اصول حفاظت: سیاست‌ها و ارشادها برای مدیریت پایدار در محوطهٔ تاریخی. ترجمهٔ مهدی پیرحیاتی و آراسته ملاکین. تهران: اول و آخر.
- فدائی‌نژاد، سمیه، پرستو عشرتی، و پیروز حناچی. ۱۳۹۷. اصالت و یکپارچگی در حفاظت منظر فرهنگی. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- فیلدن، برنارد، و یوکا یوکیلهتو. ۱۳۸۲. ارزش‌گذاری به‌منظور حفاظت. ترجمهٔ بهرام معلمی، فصلنامهٔ عمران و بهسازی شهری. هفت‌شهر ۴ (۱۲ و ۱۳): ۱۷-۲۳.
- _____ . ۱۳۸۸. راهنمای مدیریت برای محوطه‌های میراث جهانی. ترجمهٔ پیروز حناچی. چ ۲. تهران: دانشگاه تهران.
- محمدمرادی، اصغر و دیگران. ۱۳۹۶. احیای بافت قدیم شهرها (مروری بر تجارب). چ ۱. تهران: دانشگاه تهران به سفارش معاونت معماری و شهرسازی وزارت راه و شهرسازی.
- یوکیلهتو، یوکا. ۱۳۹۴. تاریخ حفاظت معماری. ترجمهٔ محمدحسن طالبیان و خشایار بهاری. چ ۲. تهران: روزنه.
- Act No. 20/1987. State Monument Preservation. Czech National Council. https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/zakon-o-statni-pamatkove-pe-egrave_i_eng_final.pdf (Accessed August 31, 2020).
- Chubinashvili, G. 2008. Law of Georgia on cultural heritage protection. Editor: Dimitri Tumanishvili.

National Research Centre for History of Georgian Art and Monument Protection. Tbilisi, Ministry of Culture, Monument Protection and Sport.

- Clark, Kate. 2008. Valuing the Heritage of the Channel Islands: An initial assessment against World Heritage Site criteria and Public Value criteria. Jersey Heritage. <https://www.gov.je/sitecollectiondocuments/planning%20and%20building/r%20valuingtheheritageofjersey%2020080801%20sh.pdf> (Accessed July 07, 2020).

- Cosovic, M., Amelio, A., and Junuz, E. 2019. Classification Methods in Cultural Heritage. VIPERC@IRCDL: 13-24.

- Council of Europe. 1975. European Charter of the Architectural Heritage. <https://rm.coe.int/090000168067c186> (Accessed October 05, 2020).

- Council of Europe. 1976. Concerning the adaptation of laws and regulations to the requirements of integrated conservation of the architectural heritage. The Committee of Ministers (76/28). <http://rm.coe.int/09000016804d21d6> (Accessed October 05, 2020).

- Council of Europe. 1985. Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe. European Treaty Series - No. 121, Granada. <https://rm.coe.int/168007a087> (Accessed October 05, 2020).

- Council of Europe. 2018a. Cultural Heritage Policy in Greece. <https://www.coe.int/en/web/herein-system/greece> (Accessed September 01, 2020)

- Council of Europe. 2018b. Cultural Heritage Policy in Germany. <https://www.coe.int/en/web/herein-system/germany> (Accessed September 01, 2020)

- Council of Europe. 2018c. Cultural Heritage Policy in Belgium. <https://www.coe.int/en/web/herein-system/belgium-wallonia> (Accessed September 05, 2020)

- Council of Europe. 2018d. Cultural Heritage Policy in Czech. <https://www.coe.int/en/web/herein-system/czech-republic> (Accessed August 29, 2020).

- Council of Europe. 2018e. Cultural Heritage Policy in Slovak Republic. <https://www.coe.int/en/web/herein-system/slovak-republic> (Accessed August 29, 2020).

- Council of Europe. 2018f. Cultural Heritage Policy in Georgia. <https://www.coe.int/en/web/herein-system/georgia> (Accessed August 29, 2020).

- Council of Europe. 2021. HEREIN System. <https://www.coe.int/en/web/herein-system/about> (Accessed June 05, 2021)

- Donnelly, K.J. 2011. Safeguarding Northern Ireland's Listed Buildings. Northern Ireland Audit Office, Published by TSO.

- Drury, Paul. 2013. Conservation: An Evolving Concept, The Building Conservation Directory. <http://www.buildingconservation.com/articles/conservation/conservation.htm> (Accessed May 24, 2020).

- Greece. Law No. 3028. June 28, 2002. On the Protection of Antiquities and of the Cultural Heritage in General. https://norwinst.w.uib.no/files/2017/03/Antiquities-Law-of-Greece_3028en.pdf (Accessed August 30, 2020).

- Harpring, Patricia. 2019. Categories for the Description of Works of Art (CDWA), list of Categories and Definitions. J. Paul Getty Trust & College Art Association, Inc. <http://www.getty.edu/research/>

publications/electronic_publications/cdwa/definitions.html (Accessed April 19, 2020).

- Hassler, U., Algreen-Ussing, G., & Kohler, N. 2004. Cultural heritage and sustainable development in SUIT, Sustainable development of urban historical areas through an active integration within towns. Brussel: European Commission.

- Hjørland, Birger. 2017. Classification. Knowledge Organization 44, (2): 97-128. Available in ISKO Encyclopedia of Knowledge Organization, eds: Birger Hjørland and Claudio Gnoli. <http://www.isko.org/cyclo/classification> (Accessed March 31, 2020).

- Hua, Sun. 2010. World Heritage Classification and Related Issues-A Case Study of the Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. Procedia Social and Behavioral Sciences, Elsevier Ltd (2) 6954-6961.

- Kurniawan, H., Salim, A., Suhartanto, H., Hasibuan, Z.A. 2011. E-cultural heritage and natural history framework: an integrated approach to digital preservation. In: International Conference on Telecommunication Technology and Applications, IACSIT Press (5): 177-182.

- Law No. 107/2001, 8 September. Establishes the basis for the policy and regime for the protection and enhancement of cultural heritage .Lisbon, Portugal: Diário da República. <https://data.dre.pt/eli/lei/107/2001/09/08/p/dre/pt/html> (Accessed June 04, 2020).

- Law of Georgia No. 1330/2013, 25 September. <https://matsne.gov.ge/en/document/download/21076/8/en/pdf> (Accessed August 29, 2020).

- Llamas, Jose; Pedro M. Leronés; Roberto Medina; Eduardo Zalama; Jaime Gómez-García-Bermejo. 2019. Classification Methods in Cultural Heritage. Appl. Sci. 7, (10): 992.

- Lopes, Ana Rita Marques Marinho Hierro. 2015. Safeguarding heritage: classification and communication, DRCN Internship Report, Faculty of Arts of the University of Porto, Portugal.

- Lopes, Flávio .1994. Património, Informar para Proteger. Lisboa.

- Lovell, David. 2017. Enriching the List, 70th Anniversary of the 1947 Town and Country Planning Act. Historic England, Heritage Online Debate, (3). <https://historicengland.org.uk/whats-new/debate/recent/town-and-country-planning-act-70th-anniversary/enriching-the-list> (Accessed April 22, 2020).

- Mai, Jens-Erik. 2011, The modernity of classification, Journal of Documentation, 67 (4): 710-730.

- Mai, Jens Erik. 2004. Classification in context: Relativity, reality, and representation. Knowledge Organization 31 (1): 39-48.

- Mays, Deborah 2017. The Mother of All Planning Acts. 70th Anniversary of the 1947 Town and Country Planning Act. Historic England, Heritage Online Debate, (3). <https://historicengland.org.uk/whats-new/debate/recent/town-and-country-planning-act-70th-anniversary/mother-of-all-planning-acts> (Accessed April 22, 2020).

- Pickard, Robert (Ed.). 2001. Policy and Law in Heritage Conservation. London: Council of Europe, Spon Press.

- Principles of selection for listing building, department of media, culture and sport. 2010. <https://www.quoterack.co.uk/documents/Principles-of-selection-for-listing-buildings.pdf> (Accessed May 15, 2020).

- Remondino, Fabio. 2011. Heritage Recording and 3D Modeling with Photogrammetry and 3D

Scanning. Remote Sens. 3 (6): 1104-1138.

- Ringbeck, Birgitta. 2017. Monument Protection in Germany. 70th Anniversary of the 1947 Town and Country Planning Act. Historic England, Heritage Online Debate, (3). <https://historicengland.org.uk/whats-new/debate/recent/town-and-country-planning-act-70th-anniversary/monument-protection-in-germany> (Accessed April 22, 2020).

- Spanish Historical Heritage Law. 16/1985. Official State Gazette, No. 155, Ref. BOE-A-1985-12534. <https://www.eui.eu/Projects/InternationalArtHeritageLaw/Documents/NationalLegislation/Spain/law16of1985.pdf> (Accessed August 30, 2020).

- Stevens, James, 2017. The 1947 Act: Winners and Losers, 70th Anniversary of the 1947 Town and Country Planning Act. Historic England, Heritage Online Debate, (3). <https://historicengland.org.uk/whats-new/debate/recent/town-and-country-planning-act-70th-anniversary/1947-act-winners-losers> (Accessed April 25, 2020).

- Structure Plan for Maltese Islands 1990. Ministry for Development of Infrastructure, Beltissebh, Malta. https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/34196/1/Structure_plan_for_the_Maltese_islands_written_statement_November_1990.pdf (Accessed August 31, 2020).

- Tunnicliffe, Sarah. 2017. 70th Anniversary of the 1947 Town and Country Planning Act. Historic England, Heritage Online Debate, (3). <https://historicengland.org.uk/whats-new/debate/recent/town-and-country-planning-act-70th-anniversary> (Accessed April 22, 2020).

- UNESCO.2017. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. World Heritage Committee, (WHC.17/01: 12 July 2017).

■ Key Criteria in the Classification of Architectural Heritage based on Approaches and Conservation Policies in European Countries

---

Sasha Riahi Moghadam

Ph.D. candidate, Architectural and Urban Heritage Conservation, College of Fine Arts, University of Tehran

Mohammad-Hasan Talebian

Associate Professor, College of Fine Arts, University of Tehran

Asghar Mohammad-Moradi

Professor, Faculty of Architecture and Urbanism, Iran University of Science and Technology

Management and prioritization of architectural heritage conservation in Iran is one of the main challenges of this field due to lack of financial resources. Since the enactment of the Preservation of National Monuments and Antiquities law (1309 AS), architectural heritage has never been evaluated or graded methodically, i.e., within a codified framework and with a conservation approach based on significance. This has led to the lack of comprehensive principles for integrated management, coordinated decision-making, and prioritization for conservation purposes, while most developed or developing countries have developed such a logical framework. One of the tools for conservation management of architectural heritage in Europe is classification. The main purpose of this research is to identify the classification system proposed in European policies in order to outline an operational and generalizable model at the national level. Aims and objectives affecting the European architectural heritage classification system is the main question of this research. To find it through document research and library studies, the available data including laws, policies, and experiences were collected and analyzed through a descriptive-interpretive and comparative method using the qualitative approach. According to the research findings, the main purpose of classification has been to reach a management mechanism based on a hierarchical system that improves policies for the protection of heritage resources and the use of authorities in architectural heritage conservation. For this, architectural heritage is classified into three levels: national, regional, and local. The approach and decision-making methods for classification are determined based on consultation with experts and authorities and according to relevant criteria and components, including uniqueness; significance; qualification for protection; ownership; and historical, architectural, artistic, scientific, aesthetic, and social qualities. The classification system in Europe is considered an important factor of economic development and improvement of living conditions.

Keywords: architectural heritage, classification, conservation, Europe

JIAS

Journal of Iranian Architecture Studies

University of Kashan

School of Architecture and Art

Vol. 20, Autumn 2021 and Winter 2022

ISSN: 2252-0635

E-ISSN: 2676-5020

20

- **Cuerda Seca Tomb Tiles in the Shrines of Sultan ‘Ata-bakhsh and Sultan Amir Ahmad in Kashan (16th-18th Centuries AH)**
Mohamad-Reza Ghiasian, Mohammad Mashhadi Noosh-abadi
- **Investigating Brick Ornamentation of Historical Houses in the City of Behbahan during the Pahlavi Period**
Zeinab Mashhoor
- **Kerman Jame‘ Mosques: Urban and Historical Status**
Zatollah Nikzad
- **Thermal Performance of dorchah, kolak, and kharkhona during the Warm Period of the Year in the Vernacular Houses of the Sistan Region**
Mohammad ‘Ali Sargazi, Mansoureh Tahbaz, Akbar Haj Ebrahim Zargar
- **Climatic Performance of Traditional Houses in the Old Texture of Shiraz using the Thermal Comfort Approach, Case Study: the Iwan (Veranda)**
Jamshid Karim-zadeh, Jamal ad-Din Mahdi-nejad Darzi, Baqer Karimi
- **Evaluating Creativity and Success among Architecture Students at the University of Tehran Based on the Four-Quadrant Brain Dominance Model of Ned Herrmann**
Fo‘ad Khorramy, Amir Sa‘eid Mahmoodi, Mostafa Mokhtabad
- **Historical Kurit Dam in Tabas: Analysis of the Construction Technology**
Amir-Hossein Sadegh-pour
- **Comparative Study of the Urban Texture Morphology of Birjand for Energy Efficiency**
Mostafa Hosseini, Mahmoud Shokoohi, Farshad Nasrollahi
- **Comparative Study of Termite Nests and Nooshabad Underground Complex**
Babak ‘Alemi
- **Cultural Heritage Potentials in Sustainable Local Economic Development**
Sara Taymourtash, Pirooz Hanachi, Mohammad-Hasan Talebian
- **Key Criteria in the Classification of Architectural Heritage based on Approaches and Conservation Policies in European Countries**
Sasha Riahi Moghadam, Mohammad-Hasan Talebian, Asghar Mohammad-Moradi
- **A Theoretical Model for Neighborhood Studies in Residential Environments**
Reza Serr-e ‘Ali, Shahram Pour-Deihimi